

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΚΛΙΤΙΚΩΝ
ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΜΟΦΩΝΩΝ ΑΡΘΡΩΝ
ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΤΩΣΗΣ ΑΠΟ ΠΑΙΔΙΑ 4-5 ΕΤΩΝ
ΜΕ ΜΗΤΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ**

***"Acquisition of the indirect clitic pronouns and the
homophonous articles in genitive case by 4 and 5
year old Greek-speaking children"***

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΑΡΧΟΝΤΩ ΤΕΡΖΗ

ΠΑΤΡΑ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδες

Περίληψη στην Αγγλική.....	1
Περίληψη	2
Εισαγωγή.....	3
Κεφάλαιο πρώτο	4
1. Θεωρητική προσέγγιση: Αντωνυμίες.....	4
1.1. Προσωπικές αντωνυμίες	7
1.1.1. Ισχυροί και αδύναμοι τύποι προσωπικών αντωνυμιών	8
1.1.2. Ισχυροί τύποι.....	9
1.1.3. Αδύναμοι τύποι	9
1.2. Οριστικό άρθρο	10
1.3. Συσχετισμός μεταξύ οριστικού άρθρου και έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.....	11
1.4. Έρευνες που αφορούν την κατάκτηση των παραπάνω δομών.....	12
1.4.1. Η κατάκτηση των οριστικών άρθρων και των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών (Marinis 2002.....	13
1.4.2 Τα δεδομένα του μορφοσυντακτικού ελλείμματος στο σύστημα προσδιορισμού: Η περίπτωση ενός ελληνόφωνου παιδιού με SLI (Tsimplici & Stavrakaki1999)	14
Κεφάλαιο δεύτερο	
2. Σκοπός της έρευνας	19
2.1.Το δείγμα της έρευνας.....	19
2.2. Ερευνητικά εργαλεία	19
2.3. Διαδικασία της έρευνας	19
2.4. Περιγραφή των δοκιμασιών (τεστ).....	20
2.4.1.Δοκιμασία εκμαίευσης (παραγωγής) οριστικού άρθρου	20
2.4.2. Δοκιμασία εκμαίευσης (παραγωγής) έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών	20

2.4.3.Δοκιμασία κατανόησης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.....	21
---	----

Κεφάλαιο τρίτο

3. Αποτελέσματα έρευνας	22
3.1. Αποτελέσματα των παιδιών 4 ετών	22
3.2. Αποτελέσματα των παιδιών 5 ετών	31
3.3. Συγκεντρωτικοί πίνακες αποτελεσμάτων.....	37
3.3.1. Πίνακες σωστών παραγωγών	37
3.3.2. Πίνακες λανθασμένων παραγωγών.....	38

Κεφάλαιο τέταρτο

4. Συμπεράσματα.....	41
4.1. Οριστικό άρθρο	41
4.2. Έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες.....	42
4.3. Συζήτηση	43
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	44

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε θερμά για την επιστημονική καθοδήγηση, την υποστήριξη και την συνεργασία που είχαμε όλο το διάστημα της συγγραφής της παρούσας πτυχιακής εργασίας, την καθηγήτρια μας κ. Αρχόντω Τερζή του τμήματος λογοθεραπείας των ΑΤΕΙ Πατρών, για το ενδιαφέρον και την βοήθεια που μας προσέφερε.

Επίσης ευχαριστούμε θερμά την κ. Αγγελική Ζάχου, νευρογλωσσολόγο, υποψήφια διδάκτορα του Πανεπιστημίου Μιλάνου Bicocca (Τμήμα Ψυχολογίας) για το πειραματικό υλικό που μας παρείχε για την διεξαγωγή της έρευνας.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τις οικογένειές μας για την αμέριστη ηθική υποστήριξη που μας προσέφεραν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη αναφέρεται σε δύο στοιχεία της γραμματικής της ελληνικής γλώσσας, τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες καθώς και το οριστικό άρθρο σε γενική πτώση.

Σκοπός της μελέτης είναι να μελετηθεί το επίπεδο κατανόησης και παραγωγής των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου σε γενική πτώση από παιδιά τεσσάρων (4) και πέντε (5) ετών, καθώς και να ερευνηθεί περαιτέρω η φυσιολογική κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου από τα παιδιά αυτά, εφόσον δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία σχετικά με το θέμα αυτό. Επιπλέον στόχος της έρευνας αυτής είναι η συσχέτιση των συλλεχθέντων δεδομένων με τα αποτελέσματα προηγούμενων μελετών.

Οι συμμετέχοντες της πειραματικής μελέτης ήταν δύο ομάδες παιδιών των δεκαπέντε ατόμων η κάθε μία με μητρική γλώσσα την Ελληνική. Η πρώτη ομάδα είχε μέσο όρο ηλικίας 4;06 ετών και η δεύτερη ομάδα 5;07 ετών και αποτελούνταν από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Και οι δύο ομάδες εξετάστηκαν με τα ίδιες δοκιμασίες επιλογής και εκμείευσης με χρήση εικόνων.

Τα συμπεράσματα αναφορικά με τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες έδειξαν ότι τα παιδιά της ηλικίας των 4 ετών δείχνουν να εμφανίζουν δυσκολία στην κατανόηση και την παραγωγή τους όπως αντίστοιχα και τα παιδιά ηλικίας 5 ετών. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με την έρευνα των Tsimpli & Stavrakaki (1999) που διαπιστώνει ότι εμφανίζεται δυσκολία στην χρήση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην ομιλία ενός παιδιού με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή(SLI) που εξετάστηκε, ηλικίας 5;6 ετών. Αναφορικά με την παραγωγή του οριστικού άρθρου σε γενική πτώση τα παιδιά τόσο ηλικίας 4 ετών όσο και ηλικίας 5 ετών δεν φάνηκαν να εμφανίζουν ιδιαίτερη δυσκολία, καθώς το οριστικό άρθρο στις ηλικίες αυτές φαίνεται να έχει κατακτηθεί σε μεγάλο βαθμό. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την μελέτη των Tsimpli & Stavrakaki (1999) η οποία είχε βρει πως και οι δύο αυτές δομές είναι εξίσου επηρεασμένες στον αυθόρμητο λόγο ενός παιδιού με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή(SLI).

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την παρούσα μελέτη φαίνεται ότι τα παιδιά στην ηλικία των 4 και 5 ετών έχουν σχεδόν κατακτήσει τις έννοιες του οριστικού άρθρου σε αντίθεση με τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες, η κατάκτηση των οποίων φαίνεται να μην έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Αυτά τα ευρήματα φαίνεται να συμφωνούν με τα ευρήματα του Marinis (2002) ο οποίος μελέτησε τον αυθόρμητο λόγο 5 παιδιών με τυπική γλωσσική ανάπτυξη.

ABSTRACT

The current study refers to two aspects of the grammar of Greek, indirect clitic pronouns and genitive definitive articles, which are homophonous in Greek.

The purpose of the study is to investigate the levels of competence on the above forms by four-year-old and five-year-old monolingual Greek-speaking children. An additional goal of this research is to compare the collected data with the results of previous studies with same topic.

The participants of this experimental study were two groups of fifteen individuals each. The first group had a mean age of 4;6 years and the second group had a mean of 5;7 years and they were preschoolers. Both groups were tested with the same picture selection of elicitation tests with the use of picture, involving the production and understanding of indirect clitic pronouns and the production of the definitive articles.

The conclusions regarding the indirect clitic pronouns showed that children at the age of 4 seem to have some difficulty in understanding and producing them, as well as the children of age 5. These results agree with the research of Tsimpli and Stavrakaki (1999) which presented difficulties in the use of indirect clitics pronouns in the speech of a child with Special Linguistic Impairment (SLI), age 5;6 years. In regard to the production of genitive articles, children of both ages did not present particular difficulties, contrary to the above study, which found similar performance on the two forms.

According to the data that were collected by the present study it appears that children at the age the 4 and 5 years have almost acquired definite article, contrary to the indirect object clitic pronouns, the acquisition of which appears to still be incomplete. This agrees with the findings of Marinis (2002), based on the spontaneous speech of 5 children of a much younger age, who show discrepancy between the two domains of grammar in a similar way.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη θα ασχοληθεί με την κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και των ομόφωνων άρθρων της γενικής πτώσης από παιδιά 4 και 5 ετών με μητρική γλώσσα την ελληνική.

Αφορμή για αυτή την έρευνα έδωσαν ευρήματα από μελέτες των Marinis(2002) και Tsimpli & Stavrakaki (1999), καθώς και η ανάγκη να βρεθεί η ηλικία στην οποία κατακτώνται οι έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες της Ελληνικής. Στην πρώτη μελέτη εξετάστηκε η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου σε παιδιά χωρίς γλωσσικά ελλείμματα στον αυθόρμητο λόγο, ενώ στην έρευνά των Tsimpli & Stavrakaki (1999), εξετάστηκε ένα παιδί με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή(SLI) επίσης στον αυθόρμητο λόγο. Σκοπός μας είναι να καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με την κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Η παρούσα μελέτη επιμερίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Αρχικά γίνεται μία εισαγωγή στο θέμα της εργασίας, το βασικό της σκοπό και τη διάρθρωσή της. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μία θεωρητική προσέγγιση του αντωνυμικού συστήματος της ελληνικής γλώσσας ενώ επίσης αναλύονται οι προσωπικές αντωνυμίες και το οριστικό άρθρο, καθώς και η σχέση που εμφανίζουν μεταξύ τους. Επίσης στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά σε μελέτες που έχουν διεξαχθεί σχετικά με την κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου.

Το δεύτερο κεφάλαιο της μελέτης περιλαμβάνει τη μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για να διεξαχθεί η έρευνα. Περιγράφονται τα στοιχεία, οι μεταβλητές και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την παρουσίαση των δεδομένων αλλά και των αποτελεσμάτων της έρευνας που πραγματοποιήθηκε.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας και παρατίθεται μία σύγκριση των αποτελεσμάτων αυτών με αντίστοιχες μελέτες. Το κεφάλαιο αυτό ολοκληρώνεται με μια συζήτηση σχετικά με τα ευρήματα της πειραματικής μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ: ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Οι αντωνυμίες παρά τον περιορισμένο τους αριθμό αποτελούν σημαντικό κομμάτι της κάθε γλώσσας, και ιδιαίτερα της Ελληνικής καθώς η χρήση και η λειτουργία τους στον λόγο είναι ευρύτατη.

Η αντωνυμία είναι ένα μέρος του λόγου που χρησιμοποιείται σε αντικατάσταση κάποιου ουσιαστικού (ή, αλλιώς, ονοματικής φράσης). Μπορεί να έχει μέσα στην πρόταση θέση υποκειμένου ή και αντικειμένου. Οι αντωνυμίες επίσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη θέση των ονομάτων (Ο Αλέξης πήγε να δει τη θεία του, αλλά **αυτή** δεν ήταν στο σπίτι). Μπορούν επίσης να προσδιορίζουν ένα όνομα (**Εκείνο** το ποδήλατο είναι της Ελίνας).

Οι αντωνυμίες συμφωνούν με το όνομα που αντικαθιστούν ή προσδιορίζουν σε γένος, πτώση και αριθμό. Ορισμένες αντωνυμίες λειτουργούν και ως επίθετα (αντωνυμικά επίθετα). Οι αντωνυμίες έχουν με αυτή την έννοια μια λειτουργία προσδιοριστική. (**Αυτό** το αυτοκίνητο έτρεχε με μεγάλη ταχύτητα).

Οι αντωνυμίες μπορούν να χωριστούν σε οχτώ τύπους. Στις *προσωπικές, κτητικές, δεικτικές, αναφορικές, αόριστες, αυτοπαθείς, οριστικές* και *ερωτηματικές*.

Οι *κτητικές* αντωνυμίες χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε να δείξουμε σε ποιον ανήκει κάποιος ή κάτι (Το μαύρο παντελόνι είναι **δικό μου**). Οι *κτητικές* αντωνυμίες είναι οι αδύναμοι τύποι τις προσωπικής αντωνυμίας στην γενική πτώση χωρίς τόνο (ο πατέρας **μου**).

Δεικτικές αντωνυμίες ονομάζονται αυτές που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε κάτι. Χρησιμοποιούνται πολύ συχνά τόσο στην προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο για να δείξουν ανάλογα με τον τύπο της αντωνυμίας – πολύ κοντινά, κοντινά ή και μακρινά πρόσωπα, ζώα, πράγματα και καταστάσεις. Οι δεικτικές αντωνυμίες είναι οι εξής: αυτός/η/ο, (πήρε **αυτά** τα βιβλία και έφυγε), ετούτος/η/ο (δώσε στα παιδιά **τούτο** για να σου δώσουν την μπάλα), εκείνος/η/ο (θέλει και αυτά και **εκείνα**), τέτοιος/α/ο (ο Κώστας; Νομίζω ότι κάνει λάθος δεν είναι **τέτοιος**), τόσοσ/η/ο (μίλησα με **τόσους** και δεν θυμάμαι το όνομά τους).

Οι *αναφορικές* αντωνυμίες εισάγουν δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις, δηλαδή προτάσεις που προσδιορίζουν ή αντικαθιστούν ένα όνομα (**Όσοι** θέλουν, ας έρθουν μαζί μου), (Γνώρισα μια κυρία η **οποία** ήξερε πολύ καλά κινεζικά). Οι αναφορικές αντωνυμίες είναι οι εξής: που, ό,τι, όσος/η/ο, όποιος/α/ο και ο οποίος/α/ο και προσδιορίζονται από σημασιολογικούς παράγοντες.

Οι *αόριστες* αντωνυμίες χρησιμοποιούνται για κάποιον ή για κάτι που δεν το ονομάζουμε είτε γιατί δεν το γνωρίζουμε είτε γιατί δεν μας ενδιαφέρει να προσδιορίσουμε. Οι αόριστες αντωνυμίες είναι οι εξής: κάποιος/α/ο (**Κάποιος** σε πήρε τηλέφωνο), ένας, μία, ένα (Ήρθε **ένας** και μου είπε να φύγω), καθένας, καθεμία / καθεμιά, καθένα (**Καθένας** μπορεί να το κάνει αυτό), κανείς / κανένας, καμία / καμιά, κανένα (**Κανείς** δεν μαγειρεύει σαν εσένα), μερικοί, μερικές, μερικά (Δώσε μου **μερικά** μήλα) και άλλος/η/ο (Πάρε ένα **άλλο** μολύβι να γράψεις). Υπάρχουν επίσης κάποιες αόριστες αντωνυμίες που δεν κλίνονται: κάθε (**Κάθε** Κυριακή παίζω μπάσκετ), κάτι (Θέλω να φάω **κάτι**) και τίποτα (ή τίποτε) (Δεν θέλω να κάνω **τίποτα**).

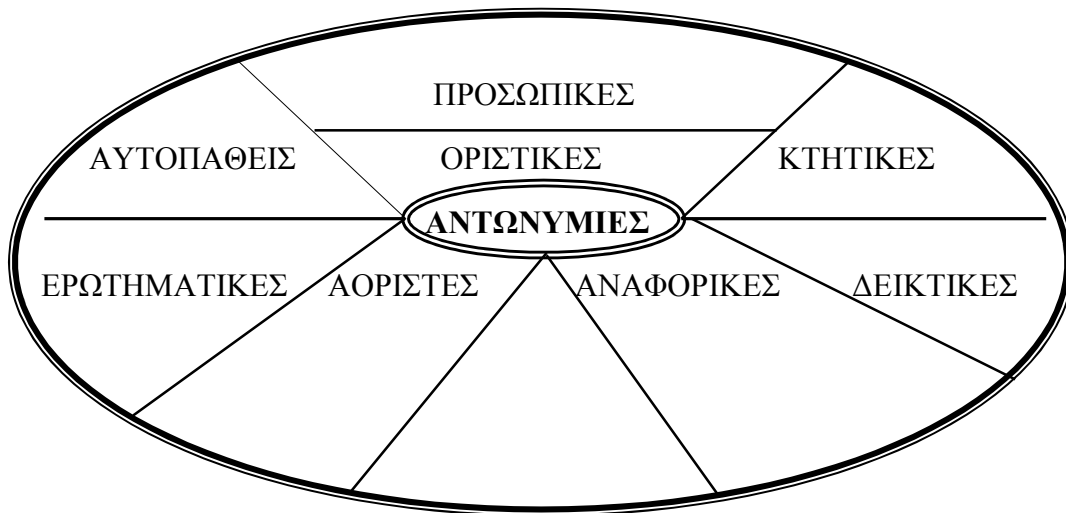
Αυτοπαθείς αντωνυμίες ονομάζονται αυτές που δείχνουν ότι το πρόσωπο που ενεργεί το ίδιο συγχρόνως δέχεται και την ενέργεια και είναι οι εξής: ο εαυτός μου, ο εαυτός σου, ο εαυτό του/της. (Πρόσεχε τον **εαυτό σου**), (Κοιτάζουν μόνο τον **εαυτό τους**).

Οι *οριστικές* αντωνυμίες χρησιμοποιούνται για να διακρίνουν κάτι από άλλα όμοια του. Οι οριστικές αντωνυμίες είναι οι εξής: ίδιος/α/ο (Αυτά δεν είναι φήμες, μας τα είπε ο **ίδιος**), και μόνος/η/ο (Οι χωρικοί έσβησαν **μόνοι** τους τη φωτιά).

Οι *ερωτηματικές* αντωνυμίες χρησιμοποιούνται όταν ζητάμε πληροφορίες για κάποιον ή για κάτι και είναι οι εξής: τι (**Τι** αγόρασες;), ποιος/α/ο (**Ποιος** είναι ο αγαπημένος σου ηθοποιός;) και πόσος/η/ο (**Πόσες** ταινίες είδες φέτος στο σινεμά;).

Όλες οι αντωνυμίες εμφανίζονται συνοπτικά στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 1: Αντωνυμικό σύστημα

Πίνακας 2: Συνοπτικός πίνακας αντωνυμιών

ΕΙΔΟΣ	ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ		
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ			
1. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ	Εγώ, εσύ, αυτός,- ή, - ό (μου, σου, του/της, τος, τη, το)		
2. ΚΤΗΤΙΚΕΣ	α. μου, σου, του, της	β. δικός/ή/ό μου, σου, του	γ. δικός/ή/ό μας, σας, τους
3. ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ	ο εαυτός μου, σου, του		
4. ΟΡΙΣΤΙΚΕΣ	α. ο ίδιος/α/ο	β. ο μόνος/η/ο μου, σου, του	
5. ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ	α. αυτός/ή//ο δ. (ε)τούτος/η/ο	β. εκείνος/η/ο ε. τέτοιος/α/ο	γ. τόσος/η/ο
6. ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	α. που δ. όποιος/α/ο	β. όσος/η/ο ε. ό, τι	γ. οποιός/α/α
7. ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ	α. τι	β. ποιος/α/ο	γ. πόσος/η/ο
8. ΑΟΡΙΣΤΕΣ	α. ένας, μία, ένα δ. κανένας/κανείς καμιά/καμία, κανένα επίσης, άλλος, η, ο, κάθε, κάτι, τίποτα/τίποτε	β. κάποιος/α/ο ε. μερικοί, μερικές, μερικά	γ. καθένας, καθεμία/ καθεμιά, καθένα

Στην παρούσα έρευνα όμως, θα μας απασχολήσουν μόνο οι προσωπικές αντωνυμίες, γι' αυτό και τις παρουσιάζουμε πιο αναλυτικά αμέσως παρακάτω.

1.1. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Ιστορικά, οι κλιτικές αντωνυμίες εμφανίστηκαν ως οριστικά άρθρα στις ονοματικές προτάσεις και εξελίχτηκαν σε λέξεις αναφοράς ως προς έναν ονοματικό τύπο, ως προς ολόκληρη πρόταση ή και ως προς ένα σύνολο προτάσεων (E. Benveniste, 1957).

Οι προσωπικές αντωνυμίες, όπως φαίνεται και από την ονομασία τους λέγονται εκείνες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου, (1) εκείνος δηλαδή που μιλάει (πρώτο πρόσωπο), (2) εκείνου που του μιλάμε (δεύτερο πρόσωπο) και (3) εκείνον ή εκείνο που γι' αυτό γίνεται λόγος (τρίτο πρόσωπο), δηλαδή δηλώνουν μια αναφορά στο πρώτο, δεύτερο ή τρίτο πρόσωπο, και κλίνονται ως προς τον αριθμό και την πτώση. Ειδικά οι αντωνυμίες του τρίτου προσώπου κλίνονται και ως προς το γένος. Άρα οι προσωπικές αντωνυμίες έχουν πρόσωπο, αριθμό, πτώση και γένος.

(1) εγώ-εμείς

(2) εσύ- εσείς

(3) αυτός,-ή,-ό και αυτοί,-ές,-ά

Η ανάπτυξη των προσωπικών αντωνυμιών υπήρξε ένας ενδιαφέρον τομέας για τους ερευνητές που ασχολήθηκαν με την ανάπτυξη του λόγου στο παιδί. Σύμφωνα με τον Boyd (Fay 1980), η κατάκτηση του «εγώ» από τα παιδιά είναι μια μεγάλη επανάσταση της εξέλιξης, η οποία οφείλεται στην διαδικασία κοινωνικοποίησης του παιδιού. Τα παιδιά μαθαίνουν την χρήση των προσωπικών αντωνυμιών, μέσω της κατανόησης του μηχανισμού της αλλαγής της αναφοράς μεταξύ ομιλητή και ακροατή μέσα στην διαδικασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Jordan 1995).

Η δυσκολία της χρήσης των προσωπικών αντωνυμιών από τα παιδιά οφείλεται στο γεγονός ότι αυτές συμπεριλαμβάνονται στις δεικτικές λέξεις, δηλαδή στις λέξεις που αλλάζουν σύμφωνα με τον ομιλητή και το πλαίσιο της επικοινωνίας. Οι προσωπικές αντωνυμίες βέβαια είναι από τις πρώτες δεικτικές λέξεις που κατακτούνται από τα παιδιά (Jordan 1989), αλλά παρόλα αυτά είναι ιδιαίτερα δύσκολη η χρήση τους στον μηχανισμό του ακροατή ομιλητή.

Η ιδιαιτερότητα της ελληνικής γλώσσας σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες είναι ότι το πρόσωπο το οποίο μιλά δεν δηλώνεται μόνο από την προσωπική αντωνυμία αλλά και από την κατάληξη του ρήματος. Για τον λόγο αυτό η προσωπική αντωνυμία χρησιμοποιείται λιγότερο στα ελληνικά από ότι σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες.

Σύμφωνα με τον Brown (Bernstein & Tiegerman 1993) υπάρχουν πέντε στάδια στην ανάπτυξη των προσωπικών αντωνυμιών, στο πρώτο εμφανίζεται το «εγώ», στο δεύτερο το «εμένα», στο τρίτο το «εσύ» και αργότερα εμφανίζονται το «αυτός, αυτή, εμείς».

Αμέσως μετά παρουσιάζεται ο διαχωρισμός μεταξύ των δυνατών και των αδύναμων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας.

1.1.1. ΙΣΧΥΡΟΙ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΟΙ ΤΥΠΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Η προσωπική αντωνυμία στην ελληνική γλώσσα έχει δύο τύπους: τον **δυνατό (ή ισχυρό)** και τον **αδύναμο** τύπο και δηλώνει τα τρία πρόσωπα του λόγου. Οι δυνατοί τύποι είναι το «εγώ, εσύ, εμένα, εσένα» και χρησιμοποιούνται για να δοθεί έμφαση ή για να τονιστεί μία αντίθεση, ενώ οι αδύναμοι τύποι είναι οι «με, σε, μου, σου» (Τομπαΐδης 1995) που είναι πιο συχνοί στον λόγο και χρησιμοποιούνται στις υπόλοιπες περιπτώσεις. Πιο αναλυτικά παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3: *Προσωπικές αντωνυμίες*

Α' ΠΡΟΣΩΠΟ			Β' ΠΡΟΣΩΠΟ		Γ' ΠΡΟΣΩΠΟ		
<i>ΙΣΧΥΡΟΙ- ΑΔΥΝΑΜΟΙ</i>			<i>ΙΣΧΥΡΟΙ- ΑΔΥΝΑΜΟΙ</i>		<i>ΙΣΧΥΡΟΙ - ΑΔΥΝΑΜΟΙ</i>		
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
Όνομ.	εγώ	-	εσύ	-	αυτός, αυτή, αυτό	τους, τη, το	
Γεν.	εμένα	μου	εσένα	σου	αυτού, αυτής, αυτού	του, της, του	
Αιτιατ.	εμένα	με	εσένα	σε	αυτόν, αυτή(ν), αυτό	το, τη(ν), το	
Κλιτ.	-	-	εσύ	-	- - -	- - -	
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
<i>ΙΣΧΥΡΟΙ- ΑΔΥΝΑΜΟΙ</i>			<i>ΙΣΧΥΡΟΙ-ΑΔΥΝΑΜΟΙ</i>		<i>ΙΣΧΥΡΟΙ - ΑΔΥΝΑΜΟΙ</i>		
Όνομ.	εμείς	-	εσείς	-	αυτοί, αυτές, αυτά	τοι, τες, τα	
Γεν.	εμάς	μας	εσάς	σας	αυτών, αυτών, αυτών	τους, τους, τους	
Αιτιατ.	εμάς	μας	εσάς	σας	αυτούς, αυτές, αυτά	τους, τις/τες, τα	
Κλιτ.	-	-	εσείς	-	- - -	- - -	

Όσον αφορά την ανάπτυξη των προσωπικών αντωνυμιών και των γραμματικών μορφημάτων στα ελληνόπουλα με φυσιολογική ανάπτυξη, οι λιγοστές έρευνες που υπάρχουν υποστηρίζουν, ότι πρώτα αναπτύσσεται το τρίτο πρόσωπο της προσωπικής αντωνυμίας, μετά το πρώτο, μετά το δεύτερο και τελευταία αναπτύσσονται οι τύποι «εμένα εσένα» (Stefany 1995).

1.1.2. ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΥΠΟΙ

Οι ισχυρές αντωνυμίες μπορούν να καταλάβουν είτε τη θέση αντικειμένου είτε τη θέση υποκειμένου σε μία πρόταση. Οι ισχυροί τύποι 'εγώ, εσύ, αυτός' μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε θέση υποκειμένου, ενώ οι τύποι '(ε)μένα, (ε)εσένα και αυτόν' μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε θέση αντικειμένου μέσα σε μία πρόταση.

Παραδείγματα:

(1)

α. **Αυτός** έσπασε το τζάμι.(θέση υποκειμένου)

β. **Εγώ** έφαγα την τάρτα.(θέση υποκειμένου)

γ. Φώναξα **εσένα**, όχι τον Πέτρο.(θέση αντικειμένου)

δ. Σε **μένα** έδωσε τα βιβλία του.(θέση αντικειμένου)

Η διαφορά μεταξύ των ισχυρών αντωνυμιών σε σχέση με τους αδύναμους τύπους, είτε αυτές βρίσκονται σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, έγκειται στα μορφολογικά χαρακτηριστικά της ονομαστικής και αιτιατικής πτώσης. Υπάρχει επίσης μια σημαντική διαφορά των ισχυρών αντωνυμιών του α' β' και γ' προσώπου σε σχέση με τις αδύναμες αντωνυμίες, καθώς οι πρώτες μπορούν να σταθούν μόνες τους μέσα σε μια πρόταση, ενώ οι αδύναμοι τύποι δεν έχουν την δυνατότητα αυτή. (Tsimpli & Stavrakaki, 1999).

Αυτό παρουσιάζεται στο ακόλουθο παράδειγμα:

(2)

α. Αυτό το αυτοκίνητο κάνει θόρυβο ð **αυτό** κάνει θόρυβο

1.1.3. ΑΔΥΝΑΜΟΙ ΤΥΠΟΙ

Εκτός από τους ισχυρούς τύπους των αντωνυμιών, υπάρχουν και οι αδύναμοι, οι οποίοι είναι επίσης γνωστοί με τον όρο 'κλιτικά' ή 'κλιτικές αντωνυμίες'. Ο όρος κλιτικές αντωνυμίες αναφέρεται σε διάφορα είδη αντωνυμιών διαγλωσσικά. Στην Ελληνική, οι αδύναμοι τύποι των αντωνυμιών εμφανίζονται σε δύο πτώσεις, την αιτιατική και τη γενική, χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα του ρήματος (αλλά ποτέ ως υποκείμενα). Όταν είναι αντικείμενα ρημάτων, μπαίνουν αμέσως πριν από το ρήμα, (3α -3γ), σε αντίθεση με τους ισχυρούς τύπους, οι οποίοι μπαίνουν μετά από το ρήμα. Παραδείγματα:

(3)

α. Η μητέρα φώναξε εσένα ð Η μητέρα **σε** φώναξε (θέση αντικειμένου)

β. Μην δώσεις τα κλειδιά στην Μαρία ð Μην **τα** δώσεις στην Μαρία (θέση αντικειμένου)

γ. Δεν είπα στην αδερφή μου το μυστικό ð Δεν της **το** είπα (θέση αντικειμένου)

Όταν βρίσκονται σε γενική πτώση χρησιμοποιούνται επίσης ως κτητικές αντωνυμίες, (4α). Χρησιμοποιούνται επίσης σε συνδυασμό με αριθμητικά, άλλες αντωνυμίες ή επιρρήματα (4β-4δ). Παραδείγματα:

(4)

α. Η Μαρία είναι χρόνια μεγαλύτερή **μου** (σύγκριση)

β. Θα πάμε οι δυο **μας** (αριθμητικό επίθετο)

γ. Κανένας **σας** δεν θα φάει (μαζί με άλλη αντωνυμία)

δ. Μπροστά **μου** κάθεται ο Γιάννης (μαζί με επίρρημα)

Όταν βρίσκονται σε γενική πτώση, μπορούν επίσης να είναι αντικείμενα δίπτωτων ρημάτων (δηλαδή ρημάτων που έχουν δύο αντικείμενα). Σε αυτή την περίπτωση, βάζουμε πρώτα την αντωνυμία σε γενική πτώση (έμμεσο αντικείμενο) και μετά την αντωνυμία σε αιτιατική πτώση (άμεσο αντικείμενο), (5α), (5β).

(5)

α. Έστειλα στη μητέρα μου το δέμα **à Της το** έστειλα

(πρώτα η αντωνυμία σε γενική και μετά η αντωνυμία σε αιτιατική)

β. Έδωσα στον Κώστα τα κλειδιά **à Του τα** έδωσα

(πρώτα η αντωνυμία σε γενική και μετά η αντωνυμία σε αιτιατική)

1.2. ΟΡΙΣΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ

Το ελληνικό γλωσσικό σύστημα αποτελείται από δύο άρθρα το οριστικό, (ο, η, το) και το αόριστο, (ένας μία, ένα) τα οποία εμφανίζουν αριθμό, γένος και χρόνο. Το οριστικό άρθρο κλίνεται και ως προς τον αριθμό, ενώ το αόριστο απαντάται μόνο στον ενικό. Και τα δύο προηγούνται πάντα σε μία ονομαστική φράση και συμφωνούν με αυτή ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση. Κανένα επίσης άρθρο δεν έχει τύπους κλιτικής.

Το αόριστο άρθρο είναι το ένας, μία/μία, ένα. Χρησιμοποιούμε το αόριστο άρθρο όταν μιλάμε για κάτι ή κάποιον για πρώτη φορά και οι συνομιλητές μας δεν τον γνωρίζουν. Τα αόριστο άρθρο δεν έχει πληθυντικό και όταν ο λόγος αναφέρεται σε πολλά αόριστα πρόσωπα, ζώα ή πράγματα, τα αναφέρουμε χωρίς άρθρο (είδα λουλούδια σκορπισμένα).

Το οριστικό άρθρο είναι η μικρή κλιτή λέξη που μπαίνει μπροστά από τα ονόματα και είναι το ο, η, το. Ιστορικά το οριστικό άρθρο προέρχεται από την δεικτική αντωνυμία αυτός/η/ο (Tzartanos, 1946), μια πολύ κοινή διαδικασία σε πολλές γλώσσες (Χοάνη και Traugott, 1993).

Χρησιμοποιούμε το οριστικό άρθρο όταν μιλάμε για κάποιον ή για κάτι που οι συνομιλητές μας γνωρίζουν, καθώς επίσης και για να μιλήσουμε γενικά για ένα είδος. Τα κύρια ονόματα παίρνουν πάντα οριστικό άρθρο στην Ελληνική. Μερικές χρήσεις του οριστικού άρθρου φαίνονται στα παρακάτω παραδείγματα:

(1) **Όλος ο** κόσμος χειροκροτούσε.

(2) **Το να προσπαθώ να σε πείσω** δεν έχει κανένα νόημα.

- (2) Κάνε **την** κίνηση **τη** σωστή.
- (5) Οι ντομάτες κάνουν δύο ευρώ **το** κιλό.
- (6) **Το** τσιγάρο βλάπτει την υγεία.
- (7) **Ο** ρινόκερος είναι υπό εξαφάνιση.
- (8) **Ο** κλέφτης και **ο** ψεύτης τον πρώτο χρόνο χαίρεται.

Το οριστικό άρθρο κλίνεται όπως στον παρακάτω πίνακα. Σημειώνουμε με έντονη γραφή τους τύπους του άρθρου που θα μελετήσουμε.

Πίνακας 4: Κλίση οριστικού άρθρου

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομ.	ο	η	το	οι	οι	τα
Γεν.	του	της	του	των	των	των
Αιτ.	το(ν)	τη(ν)	το	τους	τις	τα

Η κλίση και η επιλογή του κατάλληλου άρθρου αποτελεί ένα από τα δυσκολότερα φαινόμενα κατά την εκμάθηση της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, καθώς και οποιασδήποτε γλώσσας με διαφορετικά γραμματικά γένη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι γλώσσες αυτές παρουσιάζουν μεγάλη μορφολογική ποικιλία, αλλά και γιατί συχνά οι καταλήξεις των ονομάτων δεν βρίσκονται πάντα σε συμφωνία με το οριστικό (**τους** γιατρούς, **τους** πίνακες, **τις** γυναίκες, **την** κάρτα).

1.3. ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΡΙΣΤΙΚΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Στο ελληνικό γλωσσικό σύστημα οι κλιτικές αντωνυμίες φαίνεται να μοιράζονται παρόμοιες μορφοσυντακτικές ιδιότητες με το οριστικό άρθρο όταν αυτές εμφανίζονται σε τρίτο πρόσωπο. Πιο συγκεκριμένα οι κλιτικές αντωνυμίες είναι ομόφωνες με το οριστικό άρθρο. Αυτό δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει, αν αναλογιστούμε ότι, με τη σειρά τους, οι κλιτικές αντωνυμίες προέρχονται από τα άρθρα. Ιστορικά, οι κλιτικές αντωνυμίες εμφανίστηκαν ως οριστικά άρθρα στις ονοματικές προτάσεις και εξελίχτηκαν σε λέξεις αναφοράς ως προς έναν ονοματικό τύπο, ως προς ολόκληρη πρόταση ή και ως προς ένα σύνολο προτάσεων (E. Benveniste, 1957).

Ωστόσο, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι το άρθρο πάντα συνοδεύει ουσιαστικό ή επίθετο ενώ οι κλιτικές αντωνυμίες μπορεί να συνοδεύουν και κάποια ρηματική φράση. Αυτό φαίνεται και στα ακόλουθα παραδείγματα:

(6)

α) Έδωσα **του πατέρα** τα κλειδιά **α** του (οριστικό άρθρο)

Του έδωσα τα κλειδιά **α** του (κλιτική αντωνυμία)

β) **Της μαμάς** της είπα ότι θα αργήσω **α** της (οριστικό άρθρο)

Της είπα ότι θα αργήσω **α** της (κλιτική αντωνυμία)

γ) Πήγε σινεμά με **τους φίλους** του **α** (οριστικό άρθρο)

Τους είπε να φύγουν από το σινεμά **α** (κλιτική αντωνυμία)

δ) Έφτιαξε **τους σωλήνες** **α** (οριστικό άρθρο)

Τους έφτιαξε **α** (κλιτική αντωνυμία)

ε) Φέρε **την μπάλα** **α** (οριστικό άρθρο)

Φέρε **την** **α** (κλιτική αντωνυμία)

στ) Είπε **της θείας** ότι θα φύγει **α** (οριστικό άρθρο)

Της είπε ότι θα φύγει **α** (κλιτική αντωνυμία)

Τέλος, τόσο οι κλιτικές αντωνυμίες όσο και τα άρθρα θεωρούνται λειτουργικές κατηγορίες. Επειδή λοιπόν είναι ομόφωνες, μπορούν να μας δώσουν πληροφορίες κατά πόσο το γεγονός και μόνο ότι είναι λειτουργικές κατηγορίες έχει ως αποτέλεσμα να έχουν την ίδια συμπεριφορά, είτε ως προς τον ρυθμό και ηλικία κατάκτησης, είτε ως προς τα ελλείμματα σε περιπτώσεις διαταραχών. Να θυμηθούμε, για παράδειγμα, ότι ο Leonard (1998) αποδίδει τα προβλήματα που έχουν τα παιδιά με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (SLI) στις λειτουργικές κατηγορίες και στο γεγονός ότι αυτές έχουν μικρό φωνολογικό βάρος. Αυτή η θεωρία προβλέπει ότι στην περίπτωση των κλιτικών αντωνυμιών της Ελληνικής, τόσο τα άρθρα όσο και οι κλιτικές αντωνυμίες θα παρουσιάζουν τον ίδιο βαθμό προβλημάτων, επειδή έχουν το ίδιο φωνολογικό βάρος.

1.4. ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΔΟΜΩΝ

Όπως ήδη έχει αναφερθεί η αφορμή για αυτή την έρευνα δόθηκε από έρευνες των Tsimpli & Stavrakaki (1999) και Marinis (2002), οι οποίοι μελέτησαν τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες και τα οριστικά άρθρου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, τόσο με διαταραχή (SLI), όσο και στην τυπικά αναπτυσσόμενη γλώσσα αντίστοιχα. Παρακάτω παρατίθεται ανάλυση των δύο αυτών ερευνών.

1.4.1. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΘΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΚΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ (MARINIS 2002)

Αρχικά θα αναφερθούμε στην έρευνα του Marinis (2002), ο οποίος μελέτησε την χρονική σειρά κατάκτησης των οριστικών άρθρων και των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών σε 5 παιδιά με μητρική γλώσσα την ελληνική ηλικίας 1;7 έως 2;9. Τα δεδομένα της μελέτης συλλέχθηκαν μέσω του αυθόρμητου λόγου των παιδιών από σώμα δεδομένων (corpus) και όχι μέσω χορήγησης κάποιας δοκιμασίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι 4 στα 5 παιδιά χρησιμοποιούν το οριστικό άρθρο από την αρχή της μελέτης ωστόσο χρειάστηκαν επιπλέον μήνες για την πλήρη κατάκτησή του. Αυτό παρατηρείται και από το γεγονός ότι καθώς αυξάνεται η ηλικία των συμμετεχόντων παιδιών, αυξάνεται και το ποσοστό χρήσης των οριστικών άρθρων. Παρόλα αυτά διαπιστώθηκε ότι ένα από τα παιδιά που συμμετείχαν στην μελέτη, ηλικίας 1;7 ετών ο Χρήστος δεν έκανε καθόλου χρήση των οριστικών άρθρων παρά μόνο στη ηλικία των 1;8 ετών, ενώ όπως αναφέρεται στη μελέτη ήδη στην ηλικία των 2;0 ετών υπήρξε σημαντική αύξηση της χρήσης των οριστικών άρθρων στη ομιλία του. Ωστόσο μόνο στην ηλικία των 2;6 ετών η χρήση του οριστικού άρθρου στο λόγο του Χρήστου έφτασε το ποσοστό του 90%.

Όσον αφορά στην παραγωγή των κλιτικών αντωνυμιών πάλι τα 4 από τα 5 παιδιά χρησιμοποιούσαν τις κλιτικές αντωνυμίες επαρκώς. Αντίθετα ο πέμπτος συμμετέχοντας, ο Χρήστος δεν χρησιμοποιούσε καμία κλιτική αντωνυμία καθώς η κατάκτηση τους άρχισε στην ηλικία των 2;1 ετών, δηλαδή έξι μήνες μετά την κατάκτηση του οριστικού άρθρου που έγινε στην ηλικία των 1;8 ετών. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την μελέτη παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5: Δεδομένα μελέτης Marinis (2002)

	ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ		ΣΤΕΦΑΝΗ		
Παιδί	Χρήστος	Σπύρος	Γιάννα	Μαίρη	Μαρία
Ηλικία	1;7/2;8	1;9	1;11 /2;5/ 2;9	1;9 /2;3/ 2;9	2;3/2;9
Καταγραφές	69	2	9	12	5
Διατυπώσεις	12,383	443	1,357	4,154	3,074

Από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης μελέτης συμπεραίνουμε ότι υπάρχει χρονική διαφορά κατάκτησης των οριστικών άρθρων και των κλιτικών αντωνυμιών, παρά το γεγονός ότι μοιράζονται τα ίδια μορφοφωνολογικά χαρακτηριστικά. Η έρευνα υποστηρίζει ότι η κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών γίνεται χρονικά μετά την κατάκτηση των οριστικών άρθρων επειδή οι κλιτικές αντωνυμίες σχετίζονται με το ρηματικό σύστημα. Ωστόσο η πλήρης κατάκτηση του οριστικού άρθρου γίνεται χρονολογικά αργότερα από την κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών, καθώς η χρήση του συνδέεται με πολύπλοκους σημασιολογικούς και πραγματολογικούς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα η χρήση του οριστικού άρθρου σχετίζεται με:

(α) το ουσιαστικό που συνοδεύει (δηλαδή αν το ουσιαστικό είναι μετρήσιμο ή μη μετρήσιμο).

(β) την συντακτική θέση του ουσιαστικού (υποκείμενο ή αντικείμενο).

(γ) το αριθμό και το γένος του ουσιαστικού.

(δ) την παλιά έναντι νέας πληροφορίας.

1.4.2. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΡΦΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΝΟΣ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ SLI

Μία άλλη μελέτη των κλιτικών και άρθρων της Ελληνικής ήταν αυτή των Tsimplici & Stavrakaki(1999) η οποία παρουσιάζει την περίπτωση ενός ελληνόφωνου παιδιού με ειδική γλωσσική διαταραχή (SLI). Στόχοι της μελέτης αυτής ήταν (i) να παρουσιάσει και να αναλύσει τα δεδομένα στο γραμματικό σύστημα του παιδιού δηλαδή το οριστικό άρθρο και τις κλιτικές αντωνυμίες και (ii) να παρέχει περαιτέρω στοιχεία για την καθυστερημένη κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών σε άτομα με SLI, όπως επιβεβαιώνεται στην περίπτωση αυτού του παιδιού.

Στη μελέτη αυτή συμμετείχε ένα κορίτσι 5,6 ετών η Εύα με μητρική γλώσσα την Ελληνική. Όταν ξεκίνησε η μελέτη, η Εύα ήταν 5,6 ετών και ικανοποιούσε όλα τα κριτήρια που πρέπει να έχει ένα παιδί με ειδική γλωσσική διαταραχή (SLI). Η απόδοση που σημείωσε στις δοκιμασίες σε σχέση με το δείκτη νοημοσύνης της ήταν 112. Η ακουστική οξύτητα της ήταν φυσιολογική και σύμφωνα με το ιστορικό της, η Εύα δεν εμφάνιζε συμπτώματα που να σχετίζονται με αυτισμό, ούτε κάποιο νευρολογικό πρόβλημα ή ψυχο-συναισθηματική διαταραχή. Το γενικό γλωσσικό διάγραμμα της Εύας περιλαμβάνει λεξιλογικές δυσκολίες και συγκεκριμένα προβλήματα που αφορούν τα ουσιαστικά και τα ρήματα που είναι μέρος του λεξιλογίου της Stavrakaki (1998).

Τα γλωσσικά δείγματα της Εύας καταγράφηκαν το καλοκαίρι του 1996 στην Αθήνα. Οι καταγραφές έγιναν σε 13 περιόδους. Υπήρξαν 18 ηχογραφημένες ώρες στις οποίες συμπεριλήφθησαν 18 δείγματα. Τα δείγματα αποτελούνταν από αυθόρμητα λεκτικά στοιχεία του παιδιού, μέσα από διαφορετικές επικοινωνιακές καταστάσεις που πραγματοποιήθηκαν ανάμεσα στον θεραπευτή και τον συμμετέχοντα, συμπεριλαμβανομένων μιμήσεων του παιδιού. Τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για να αναλυθεί η χρήση των κλιτικών αντωνυμιών συμπεριλάμβαναν την αξιολόγηση της σωστής χρήσης τους, καθώς επίσης και την περιγραφή των λαθών που βρέθηκαν. Όσον αφορά στη χρήση του οριστικού άρθρου, χρησιμοποιήθηκαν οι ίδιες οδηγίες όπως και για τις κλιτικές αντωνυμίες. Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη πως τα αποτελέσματα συλλέχθηκαν μετά από άμεση επανάληψη και μίμηση του θεραπευτή προς στο συμμετέχοντα. Ο αριθμός των μιμητικών εκφράσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικός επειδή τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει μια λειτουργική κατηγορία όπως αυτή των κλιτικών αντωνυμιών, συστηματικά την παραλείπουν.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρούμε αρχικά πως η Εύα απέδωσε καλύτερα στην παραγωγή της γενικής πτώσης των κλιτικών αντωνυμιών απ' ότι στην παραγωγή της αιτιατικής πτώσης των κλιτικών αντωνυμιών, καθώς οι 12 από τις 107 χρήσεις της αιτιατικής πτώσης ήταν σωστές, σε σχέση με τη γενική πτώση όπου οι 51 από τις 57 χρήσεις της ήταν σωστές, γεγονός που υποδηλώνει και την αδυναμία στου παιδιού στην παραγωγή αιτιατικής πτώσης. Αυτό φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 6 :Σωστές και λάθος παραγωγές Εύας αιτιατικής και γενικής πτώσης κλιτικών αντωνυμιών

	Αιτιατική πτώση	Γενική πτώση
Σωστές απαντήσεις	12 (11,21%)	51 (89,47%)
Λάθος απαντήσεις	95 (88,79%)	6 (10,53%)
Σύνολο	107	57

Ωστόσο τα αποτελέσματα δείχνουν πως προκύπτει σαφώς μια καλύτερη απόδοση στη χρήση των κλιτικών αντωνυμιών στο α' και β' πρόσωπο από ότι στο **γ' πρόσωπο**. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 7 σχετικά με το α' πρόσωπο των κλιτικών αντωνυμιών οι 26/32 χρήσεις του ήταν σωστές. Όσον αφορά το β' πρόσωπο των κλιτικών αντωνυμιών, από τις 12 υποχρεωτικές χρήσεις σωστές ήταν μόνο οι 6, ενώ στα υπόλοιπα 6 παραλείψεις σημειώθηκαν. Σχετικά με το **γ' πρόσωπο** των κλιτικών αντωνυμιών από τις 86 χρήσεις καταγράφηκαν μόλις 3 σωστές, ενώ η Εύα παρέλειψε το **γ' πρόσωπο** των κλιτικών αντωνυμιών στις υπόλοιπες περιπτώσεις (n=83). Αποτυχία της παραγωγής του **γ' προσώπου** κλιτικών αντωνυμιών δείχνει ότι η Εύα στερείται τη γνώση αυτής της γραμματικής κατηγορίας. Αυτό φαίνεται αναλυτικά και στον πίνακα 7.

Πίνακας 7: Σωστές παραγωγές και παραλείψεις της Εύας στο 1^ο, 2^ο, και 3^ο πρόσωπο των κλιτικών αντωνυμιών

	1 ^ο πρόσωπο	2 ^ο πρόσωπο	3 ^ο πρόσωπο
Σωστές απαντήσεις	26 (81,25%)	6 (50%)	3 (3,49%)
Παραλείψεις	6 (18,75%)	6 (50%)	83 (96,51%)
Σύνολο	32	12	86

Αναφορικά λοιπόν με τις κλιτικές αντωνυμίες, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η απόδοση του παιδιού ήταν μη ικανοποιητική καθώς ενώ δεν παρατηρήθηκε μεγάλο έλλειμμα στην παραγωγή της γενικής πτώσης των κλιτικών αντωνυμιών α' προσώπου, το β' και γ' πρόσωπο των κλιτικών αντωνυμιών φαίνεται να είναι ελλείψεις. Πιο συγκεκριμένα στο β' πρόσωπο οι σωστές απαντήσεις άγγιζαν το 50% ενώ στο γ' πρόσωπο μόλις το 3,49%, γεγονός που αποδεικνύει πως η Εύα δεν έχει ακόμη κατακτήσει τις κλιτικές αντωνυμίες πλήρως.

Πίνακας 8: Συνολική χρήση έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών της Εύας

	α', β', γ' πρόσωπο
Σωστές απαντήσεις	35(26%)
Παραλείψεις	95(74%)
Σύνολο	130(100%)

Όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα η συνολική σωστή χρήση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην ομιλία της Εύας δεν ξεπέρασε το ποσοστό του 26% ενώ οι παραλείψεις της έφτασαν το ποσοστό του 74%. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει για ακόμη μία φορά πως υπάρχει σημαντικό έλλειμμα στην δομή αυτή και πως δεν έχει ακόμη κατακτηθεί από το παιδί.

Πίνακας 9: Σωστές και λάθος παραγωγές Εύας οριστικού και αόριστου άρθρου

	Οριστικό άρθρο	Αόριστο άρθρο
Σωστές απαντήσεις	12 (5,45%)	65 (72,2%)
Λάθος απαντήσεις	208 (94,55%)	25(27,8%)
Σύνολο	220	90

Όσο αφορά την χρήση του οριστικού άρθρου στην ομιλία της Εύας στον πίνακα 9, υπάρχουν 220 υποχρεωτικά πλαίσια του οριστικού άρθρου εκ των οποίων οι 12 απαντήσεις που καταγράφηκαν ήταν σωστές ενώ οι 208 λάθος. Ο συνολικός αριθμός των απαντήσεων του αόριστου άρθρου ήταν 90, εκ των οποίων οι 65 ήταν σωστές και οι 25 λάθος.

Υπήρξαν 208 υποχρεωτικά πλαίσια μέσα στα οποία το οριστικό άρθρο χρησιμοποιήθηκε λανθασμένα. Πιο συγκεκριμένα, οι 199 από τις 208 ανακριβής χρήσεις ήταν παραλήψεις του οριστικού άρθρου, ενώ στις άλλες 9 λανθασμένες περιπτώσεις, το αόριστο άρθρο χρησιμοποιήθηκε αντί για το οριστικό. Επομένως, ο βασικός τύπος σφάλματος ήταν παραλείψεις.

Παράλληλα εξετάστηκε η χρήση του οριστικού τόσο σε θέση υποκειμένου όσο και σε θέση αντικειμένου στην ομιλία του παιδιού. Στον πίνακα 10 παρουσιάζονται 76 υποχρεωτικά πλαίσια για το οριστικό άρθρο σε θέση υποκειμένου. Στα 69 από αυτά τα πλαίσια η απόδοση της Εύας ήταν ανακριβής και τα λάθη που σημειώθηκαν ήταν ως επί το πλείστον παραλείψεις του οριστικού άρθρου.

Πίνακας 10: Σωστές και λάθος παραγωγές Εύας του οριστικού άρθρου σε θέση υποκειμένου και αντικειμένου

	Θέση υποκειμένου	Θέση αντικειμένου
	Οριστικό άρθρο	
Σωστές απαντήσεις	7 (9,22%)	3 (5,56%)
Λάθος απαντήσεις	69 (90,78%)	51 (94,44%)
Σύνολο	76	54

Συνοψίζοντας λοιπόν, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τα παραπάνω ευρήματα φανερώνουν πως το οριστικό άρθρο τόσο όταν εμφανίζεται σε θέση υποκειμένου όσο και όταν βρίσκεται σε θέση αντικειμένου δεν έχει κατακτηθεί πλήρως από την Εύα καθώς τα λάθη που σημείωσε αγγίζουν το 90,78% όταν το άρθρο βρίσκεται σε θέση υποκειμένου και το 94,44% όταν βρίσκεται σε θέση αντικειμένου.

Πίνακας 11: Χρήση του οριστικού άρθρου και του γ' προσώπου των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην ομιλία της Εύας

	Οριστικό άρθρο	3 ^ο πρόσωπο
Σωστές απαντήσεις	12 (5,45%)	3 (3,49%)
Λάθος απαντήσεις	208 (94,55%)	83 (96,51%)
Σύνολο	220	86

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, η χρήση τόσο των οριστικών άρθρων όσο και των ομόφωνων έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην ομιλία του παιδιού, φαίνεται να είναι εξίσου επηρεασμένη με ποσοστό λαθών 94,55% για το οριστικό άρθρο και 96,51% για το γ' πρόσωπο των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Το γεγονός αυτό είναι αναμενόμενο αν λάβουμε υπόψη ότι οι δομές αυτές μοιράζονται κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά.

Σύμφωνα λοιπόν με την μελέτη των Tsimplici & Stavrakaki(1999), φαίνεται ότι μέρος του ελλείμματος της Εύας συνδέεται με ένα εξασθετισμένο γραμματικό σύστημα, όπου πολλά στοιχεία που εμπύπτουν σε αυτό, δηλαδή το οριστικό άρθρο και οι κλιτικές αντωνυμίες δεν είναι μέρος της μέχρι τώρα κατακτημένης γραμματικής του παιδιού.

Οι παραπάνω μελέτες που αναφέρθηκαν εμφάνιζαν ωστόσο αδυναμίες. Αρχικά κατά την μελέτη του Marinis (2002), χρησιμοποιήθηκε πολύ μικρός αριθμός δείγματος, μόλις 5 παιδιά ενώ επίσης η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω αυθόρμητης ομιλίας (corpus) και όχι μέσω χορήγησης κάποιας δοκιμασίας. Επίσης στην έρευνα των Tsimplici & Stavrakaki (1999), μελετήθηκε ατομικά η περίπτωση ενός μόνο παιδιού το οποίο εμφάνιζε Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (SLI), ενώ και στην μελέτη αυτή τα δεδομένα συλλέχτηκαν μέσω αυθόρμητου λόγου του παιδιού.

Για τους λόγους αυτούς κρίθηκε απαραίτητη η διεξαγωγή αυτής της πειραματικής μελέτης με στόχο να αναλυθεί ένα μεγαλύτερο δείγμα παιδιών προσχολικής ηλικίας, σχετικά με την κατάκτηση του οριστικού άρθρου και των ομόφωνων κλιτικών αντωνυμιών στην γενική πτώση. Επίσης στην μελέτη αυτή χρησιμοποιήθηκαν δοκιμασίες για την συλλογή των δεδομένων και όχι ο αυθόρμητος λόγος των παιδιών. Τέλος θα πρέπει να τονιστεί πως όλα τα παιδιά επιλέχθηκαν με βασικό κριτήριο να μην παρουσιάζουν γλωσσικά ελλείμματα, καθώς μας ενδιαφέρει η ηλικία κατάκτησης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου στα παιδιά με τυπική γλωσσική ανάπτυξη.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρατίθεται η πειραματική μελέτη που διεξήχθη σε πληθυσμό 30 παιδιών προσχολικής ηλικίας χωρίς γλωσσικά ελλείμματα, με στόχο την σύγκριση των αποτελεσμάτων των παραπάνω ερευνών με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν στην μελέτη αυτή και την διεξαγωγή συμπερασμάτων ως προς την ηλικία κατάκτησης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και των ομόφωνων άρθρων, που και τα δύο εμφανίζονται με γενική πτώση στην Ελληνική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2 .ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί το επίπεδο κατανόησης και παραγωγής των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου από παιδιά τεσσάρων (4) και πέντε (5) ετών, καθώς και να ερευνηθεί περαιτέρω η φυσιολογική κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου από τα παιδιά αυτά. Επιπλέον όπως αναφέραμε και στο πρώτο κεφάλαιο, θέλουμε να δούμε κατά πόσο τα ευρήματα της έρευνας αυτής συμφωνούν με αυτά των Tsimpli & Stavrakaki (1999) και Marinis (2002), οι οποίοι μελέτησαν παιδιά παρόμοιας ηλικίας σχετικά με την κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου. Να επισημανθεί και πάλι ότι οι μελέτες αυτές ήταν περιορισμένες ως προς το δείγμα, και δεν ήταν πειραματικές, αλλά αφορούσαν ανάλυση αυθόρμητου λόγου (corpus).

2.1. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην μελέτη που διεξήγαμε λάβαμε ένα δείγμα 30 παιδιών προσχολικής ηλικίας με μητρική γλώσσα την ελληνική. Το δείγμα αυτό αποτελούνταν από δύο ομάδες των 15 παιδιών με μέσους όρους ηλικίας 4;6 για την πρώτη ομάδα και 5;7 για την δεύτερη ομάδα. Το δείγμα αυτό περιείχε αγόρια και κορίτσια από δύο δημόσια νηπιαγωγεία της Πάτρας.

2.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Το ερευνητικό υλικό αποτελούνταν από τρεις δοκιμασίες με εικόνες, οι οποίες χορηγήθηκαν μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή στα παιδιά, ύστερα από άδεια που μας δόθηκε από τις διδάσκουσες και τις διευθύνσεις των νηπιαγωγείων. Η πρώτη δοκιμασία που χορηγήθηκε παρουσίαζε 12 προτάσεις που αφορούσαν την κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών, η δεύτερη 12 προτάσεις παραγωγής των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και τέλος η τρίτη δοκιμασία αποτελούνταν από 12 προτάσεις και αφορούσε την παραγωγή οριστικών άρθρων σε γενική πτώση. Επίσης δόθηκαν δύο επιπρόσθετες δοκιμασίες οι οποίες αφορούσαν, η μία την επανάληψη ψευδολέξεων και η άλλη την παραγωγή του συμπλέγματος /st/ από τα παιδιά. Οι δοκιμασίες αυτές είχαν ως στόχο να εξετάσουν κατά πόσο τα παιδιά ηλικίας (4) και (5) ετών εμφάνιζαν φωνολογικά λάθη στην ομιλία τους. Ωστόσο οι δύο αυτές δοκιμασίες δεν θα αναλυθούν στην παρούσα μελέτη. Τέλος να αναφερθεί πως το πειραματικό υλικό, μας δόθηκε από την κ. Αγγελική Ζάχου, νευρογλωσσολόγο και υποψήφια διδάκτορα του Πανεπιστημίου Μιλάνου Bicocca (Τμήμα Ψυχολογίας).

2.3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η διαδικασία της έρευνας ήταν ίδια και στα δύο νηπιαγωγεία. Το δείγμα επιλέχθηκε με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών των σχολείων, ζητώντας τους να βρουν παιδιά χωρίς γλωσσικά ελλείμματα. Η χορήγηση του ερευνητικού υλικού πραγματοποιήθηκε μέσα σε μία αίθουσα όπου στο κάθε παιδί ξεχωριστά χορηγήθηκε η κάθε δοκιμασία μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Κατά την πρώτη επίσκεψη στο πρώτο νηπιαγωγείο εξετάστηκαν συνολικά 10 παιδιά , πέντε των 4 ετών και πέντε των 5 ετών ενώ κατά την επίσκεψή μας στο δεύτερο νηπιαγωγείο εξετάστηκαν 8 παιδιά, τρία των 4 ετών και πέντε των 5 ετών. Κατά την δεύτερη επίσκεψη στα νηπιαγωγεία εξετάστηκαν και τα υπόλοιπα 12 παιδιά δηλαδή έξι παιδιά των 4 ετών και έξι των 5 ετών κατά τον ίδιο τρόπο.

Σε κάθε επίσκεψη που πραγματοποιήθηκε, δόθηκαν συνολικά σε κάθε παιδί μία σειρά από πέντε δοκιμασίες, οι οποίες επεξηγήθηκαν με αναλυτικά παραδείγματα στα παιδιά. Το χρονικό διάστημα που έκανε το κάθε παιδί για να ολοκληρώσει όλες τις δοκιμασίες ήταν περίπου 20 λεπτά.

2.4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΟΚΙΜΑΣΙΩΝ (ΤΕΣΤ)

Για την λήψη των δεδομένων χορηγήθηκαν τρεις δοκιμασίες με σκοπό την εξέταση παραγωγής της γενικής πτώσης οριστικών άρθρων, καθώς και της παραγωγής και κατανόησης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.

Οι δοκιμασίες χορηγήθηκαν με την βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή ως εξής:

2.4.1. ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΕΚΜΑΙΕΥΣΗΣ (ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ) ΟΡΙΣΤΙΚΟΥ ΑΡΘΡΟΥ

Η πρώτη δοκιμασία που χορηγήθηκε αφορούσε την παραγωγή γενικής πτώσης των οριστικών άρθρων. Αρχικά παρουσιάστηκαν στο κάθε παιδί ξεχωριστά, 15 εικόνες εκ των οποίων οι 3 εικόνες αποτελούσαν εικόνες filler, δηλαδή εικόνες ανεξάρτητες από τις δοκιμασίες οι οποίες διατηρούσαν το ενδιαφέρον του παιδιού κατά την διάρκεια της. Οι υπόλοιπες 12 εικόνες αφορούσαν προτάσεις σχετικές με την παραγωγή της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου, αρσενικού και θηλυκού. Για την καλύτερη κατανόηση της δοκιμασίας, χορηγούνταν δύο παραδείγματα με δοκιμαστικές εικόνες στο παιδί. Με αυτό τον τρόπο ο εξεταστής διαπίστωνε ότι το παιδί είχε κατανοήσει τι έπρεπε να κάνει και ακολουθούσε η χορήγηση της δοκιμασίας.

Πιο συγκεκριμένα το κάθε παιδί καλούνταν να απαντήσει την ερώτηση : (1) Τίνος είναι το....;

Έτσι το παιδί έπρεπε να απαντήσει κάνοντας χρήση του οριστικού άρθρου. Για παράδειγμα, στην ερώτηση, (2) έπρεπε να δοθεί η απάντηση (3), η οποία περιείχε το οριστικό άρθρο με γενική πτώση «της» :

(2) Τίνος είναι το κουδουνάκι;

(3) **Της** αγελάδας.

2.4.2. ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΕΚΜΑΙΕΥΣΗΣ (ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ) ΕΜΜΕΣΩΝ ΚΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Η δεύτερη δοκιμασία που χορηγήθηκε στα παιδιά αφορούσε την παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην γενική πτώση. Αρχικά δόθηκαν τέσσερα παραδείγματα ώστε να κατανοήσει πλήρως το παιδί τι πρέπει να κάνει. Η δοκιμασία απαρτιζόταν από 23 εικόνες εκ των οποίων τα filler ήταν 11 εικόνες. Στις υπόλοιπες 12 εικόνες που δόθηκαν στόχος ήταν το κάθε παιδί να απαντήσει στις ερωτήσεις του εξεταστή. Οι ερωτήσεις είχαν την μορφή, (4) και έπρεπε να δοθεί η απάντηση (5), η οποία περιείχε την έμμεση κλιτική αντωνυμία «του»:

(4) Ο πιγκουίνος φέρνει τα φαγητά στον λαγό.
Τι κάνει ο πιγκουίνος στον λαγό;

(5) «**Του** φέρνει το φαγητό».

2.4.3 ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΚΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Τέλος με την τρίτη δοκιμασία εξετάστηκε η κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Δόθηκαν δυο αναλυτικά παραδείγματα για την πλήρη κατανόηση της δοκιμασίας. Η δοκιμασία αποτελούνταν από 17 εικόνες, 5 εικόνες filler και 12 εικόνες στις οποίες το παιδί άκουγε από τον εξεταστή μια πρόταση και έπειτα έπρεπε να επιλέξει ανάμεσα από τέσσερις την σωστή εικόνα. Οι προτάσεις αυτές είχαν την εξής μορφή:

(6) Σε αυτή την ιστορία είναι ένας ρινόκερος και το λιοντάρι του δίνει μία μπάλα. Ποια εικόνα είναι;

Οι τέσσερις εικόνες από τις οποίες έπρεπε να επιλέξει το παιδί σε μία περίπτωση όπως η παραπάνω απεικόνιζαν τα εξής:

Εικόνα 1) Ο ρινόκερος δίνει την μπάλα στο λιοντάρι \Rightarrow (αντιστροφή θεματικών ρόλων).

Εικόνα 2) Το λιοντάρι δίνει την μπάλα \Rightarrow (μόνο το υποκείμενο).

Εικόνα 3) Ο ρινόκερος δίνει την μπάλα \Rightarrow (μόνο το αντικείμενο).

Εικόνα 4) Το λιοντάρι δίνει την μπάλα στον ρινόκερο \Rightarrow (εικόνα στόχος).

Προφανώς λοιπόν, η σωστή απάντηση που θα έπρεπε να δώσει το παιδί ήταν η εικόνα 4.

Όλες οι απαντήσεις των παιδιών από τις τέσσερις αυτές δοκιμασίες καταγράφηκαν και σημειώθηκαν σε αντίστοιχα έντυπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

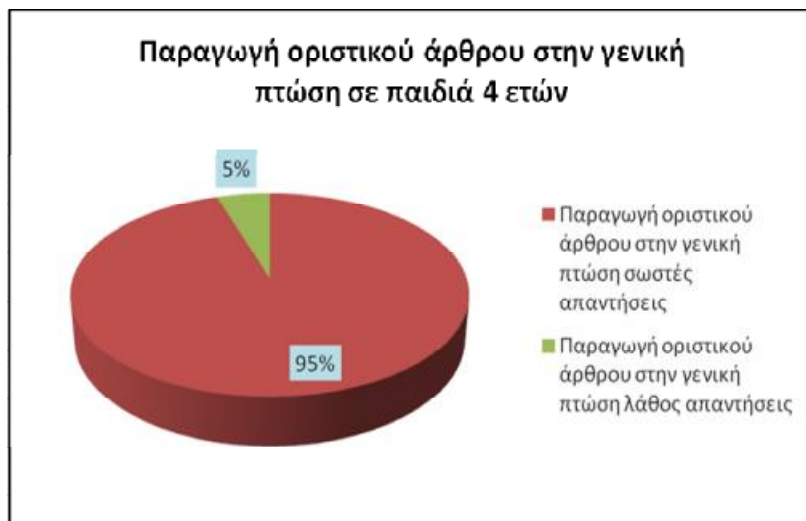
Σ' αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την παρουσίαση και την ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν μέσω της έρευνας που διεξήχθη.

3.1. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 4 ΕΤΩΝ

Όπως έχουμε αναφέρει ήδη, το δείγμα μας αφορούσε 30 παιδιά προσχολικής ηλικίας, 15 παιδιά 4 ετών και 15 παιδιά 5 ετών. Από τα 30 παιδιά, τα 17 ήταν κορίτσια και τα 13 αγόρια. Παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες με τα αποτελέσματα των παιδιών ηλικίας 4 ετών.

Πίνακας 12: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης οριστικών άρθρων

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Αλέξης	12/12	100%
2 .Ελένη	12/12	100%
3. Ελένη	12/12	100%
4. Μαρίλια	12/12	100%
5. Άρτεμις	12/12	100%
6. Λάμπρος	5/12	42%
7. Περικλής	11/12	90%
8. Νικόλας	11/12	90%
9. Αλέξανδρος	12/12	100%
10. Θάνος	12/12	100%
11. Βασιλική	12/12	100%
12. Δήμητρα	12/12	100%
13. Αργυρούλα	12/12	100%
14. Νίκος	12/12	100%
15. Σωτηρία	12/12	100%
Μέσος όρος	171/180	95%

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 12 τα παιδιά ηλικίας 4 ετών έδωσαν σωστές απαντήσεις στο 95% των περιπτώσεων δηλαδή 171/180 σωστές απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι δεν εμφάνισαν ιδιαίτερη δυσκολία κατά την παραγωγή της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου κατά τις δοκιμασίες. Πιο συγκεκριμένα από τα 15 παιδιά μόλις τα 3 παιδιά έκανα λάθος χρήση του οριστικού άρθρου. Τα λάθη αυτά αφορούσαν κυρίως την πλήρη παράλειψη του οριστικού άρθρου και μία χρήση του αρσενικού γένους του οριστικού άρθρου έναντι του θηλυκού γένους. Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά μερικά παραδείγματα των λαθών αυτών:

- Ερώτηση εξεταστή: «*τίνος είναι το κουδουνάκι*» ;
Απάντηση παιδιού: «*αγελάδας*» (παράλειψη οριστικού άρθρου).
- Ερώτηση εξεταστή: «*τίνος είναι το δώρο*» ;
Απάντηση παιδιού: «*ελέφαντα*» (παράλειψη οριστικού άρθρου).
- Ερώτηση εξεταστή: «*τίνος είναι το κουδουνάκι*» ;
Απάντηση παιδιού: «*του αγελάδα*» (χρήση του αρσενικού γένους του οριστικού άρθρου έναντι του θηλυκού γένους).

Πίνακας 13: Ανάλυση λαθών παραγωγής οριστικού άρθρου

Λάθη γένους	1/180 (0,5%)
Παραλείψεις	8/180 (4,4%)
Σύνολο	9/180 (4,9%)

Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφερθεί πως ένα παιδί ο Λάμπρος κατά την δοκιμασία αυτή είχε σωστή απόδοση μόλις στις 5 από τις 12 προτάσεις κατά την παραγωγή των οριστικών άρθρων στην γενική πτώση. Πιο συγκεκριμένα όλες οι απαντήσεις του αφορούσαν πλήρη παράληψη του οριστικού άρθρου όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

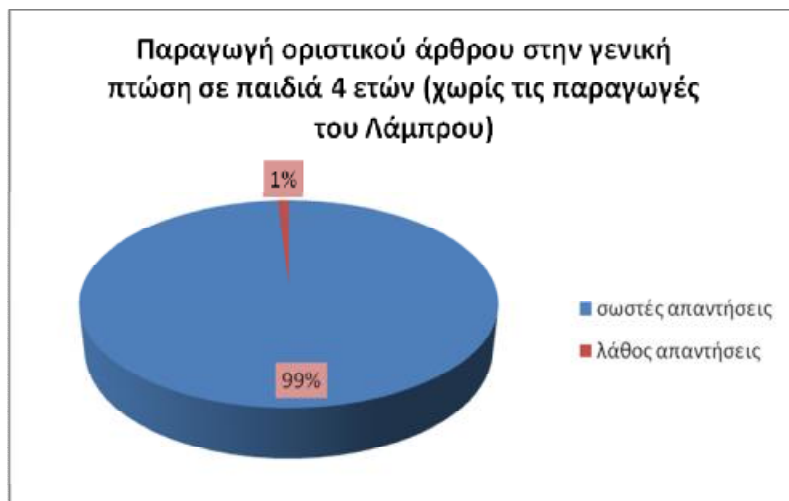
Πίνακας 14: Ανάλυση λαθών παραγωγής οριστικού άρθρου του Λάμπρου

Λάθη γένους	0/12 (0%)
Παραλείψεις	7/12 (58%)
Σύνολο	7/12 (58%)

Λόγω του μεγάλου ποσοστού λαθών του Λάμπρου συγκριτικά με τα υπόλοιπα παιδιά ηλικίας 4 ετών που εξετάστηκαν, κρίθηκε αναγκαίο να παραθέσουμε ένα πίνακα με τις παραγωγές των παιδιών 4 ετών χωρίς τις παραγωγές του Λάμπρου, για να διαπιστώσουμε εάν υπάρχει μεγάλη απόκλιση στα αποτελέσματα που βρέθηκαν.

Πίνακας 15: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης οριστικών άρθρων (εκτός Λάμπρου)

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Αλέξης	12/12	100%
2 .Ελένη	12/12	100%
3. Ελένη	12/12	100%
4. Μαρίλια	12/12	100%
5. Άρτεμις	12/12	100%
6. Περικλής	11/12	90%
7. Νικόλας	11/12	90%
8. Αλέξανδρος	12/12	100%
9. Θάνος	12/12	100%
10. Βασιλική	12/12	100%
11. Δήμητρα	12/12	100%
12. Αργυρούλα	12/12	100%
13. Νίκος	12/12	100%
14. Σωτηρία	12/12	100%
Μέσος όρος	166/168	99%

Πράγματι όπως παρατηρείται και στον παραπάνω πίνακα η απόδοση των παιδιών χωρίς τις λανθασμένες απαντήσεις του Λάμπρου φαίνεται να είναι σαφώς καλύτερη, εφόσον το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αγγίζει το **99%** έναντι του 95% που εμφάνισαν μαζί με τον Λάμπρο. Το γεγονός αυτό μας δείχνει πως ήδη από την ηλικία των 4 ετών τα παιδιά κάνουν σωστή χρήση του οριστικού άρθρου στην ομιλία

τους καθώς η κατάκτηση του φαίνεται να είναι σχεδόν ολοκληρωμένη.

Παρακάτω παρατίθενται οι σωστές απαντήσεις των παιδιών σχετικά με την παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.

Πίνακας 16: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Αλέξης	9/12	75%
2 .Ελένη	12/12	100%
3. Ελένη	10/12	83%
4. Μαρίλια	11/12	92%
5. Άρτεμις	9/12	75%
6. Λάμπρος	0/12	0%
7. Περικλής	7/12	58%
8. Νικόλας	12/12	100%
9. Αλέξανδρος	3/12	25%
10. Θάνος	9/12	75%
11. Βασιλική	12/12	100%
12. Δήμητρα	12/12	100%
13. Αργυρούλα	10/12	83%
14. Νίκος	5/12	42%
15. Σωτηρία	5/12	42%
Μέσος όρος	126/180	70%

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 16 τα παιδιά ηλικίας 4 ετών είχαν σωστή απόδοση σε ποσοστό του 70% δηλαδή 126/180 σωστές απαντήσεις κατά την παραγωγή της έμμεσης κλιτικής αντωνυμίας στις δοκιμασίες. Πιο συγκεκριμένα από τα 15 παιδιά τα 11 παιδιά εμφάνισαν λάθος χρήση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Τα λάθη τα οποία άγγιξαν το ποσοστό του 30% αφορούσαν παραλείψεις της αντωνυμίας (41 λάθη), αντικατάσταση του αρσενικού γένους με το θηλυκό γένος της κλιτικής αντωνυμίας (4 λάθη), αντικατάσταση του θηλυκού γένους με το αρσενικό (5 λάθη) και επανάληψη της ερώτησης του εξεταστή από το παιδί (4).

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά μερικά παραδείγματα των λαθών αυτών:

- Ερώτηση εξεταστή: «Ο λύκος πετάει την μπάλα στον αρκούδο. *Τι κάνει ο λύκος στον αρκούδο;*»
Απάντηση παιδιού: «**της πετάει την μπάλα**» (αντικατάσταση του αρσενικού γένους της κλιτικής αντωνυμίας με το θηλυκό γένος) \Rightarrow Λάθος γένους
- Ερώτηση εξεταστή: «Η κασίκα πετάει την μπάλα στην αγελάδα. Τι κάνει η κασίκα στην αγελάδα;»
Απάντηση παιδιού: «**πετάει την μπάλα**» (παραλείψη της κλιτικής αντωνυμίας) \Rightarrow Παράλειψη
- Ερώτηση εξεταστή: «Η κουκουβάγια λέει ένα παραμύθι στην κασίκα. Τι κάνει η κουκουβάγια στην κασίκα;»
Απάντηση παιδιού: «**του διαβάζει ένα παραμύθι**» (αντικατάσταση του θηλυκού γένους της κλιτικής αντωνυμίας με το αρσενικό γένος) \Rightarrow Λάθος γένους
- Ερώτηση εξεταστή: «Ο πιγκουίνος φέρνει το φαγητό στον λαγό. Τι κάνει ο πιγκουίνος στον λαγό;»
Απάντηση παιδιού: «**Ο πιγκουίνος δίνει το φαγητό στον λαγό**» (επανάληψη της ερώτησης του εξεταστή από το παιδί) \Rightarrow Επανάληψη ερώτησης

- Ερώτηση εξεταστή: «*Η αγελάδα λέει ένα παραμύθι στον γάιδαρο. Τι κάνει η αγελάδα στον γάιδαρο;*»

Απάντηση παιδιού: «**Η αγελάδα λέει ένα παραμύθι στον γάιδαρο**» (επανάληψη της ερώτησης του εξεταστή από το παιδί) ≠ Επανάληψη ερώτησης

Πίνακας 17: Ανάλυση λαθών παραγωγής έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Λάθη γένους	9/180 (5%)
Παραλείψεις	41/180 (22,7%)
Επανάληψη ερώτησης	4/180 (2,2 %)
Σύνολο	54/180 (30%)

Ξανά θα πρέπει να αναφερθεί πως ο Λάμπρος κατά την δοκιμασία αυτή είχε μηδενική απόδοση καθώς δεν έδωσε καμία σωστή απάντηση κατά την παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Πιο συγκεκριμένα όλες οι απαντήσεις του αφορούσαν πλήρη παράληψη των κλιτικών αντωνυμιών. Αυτό φαίνεται και από τα παρακάτω παραδείγματα:

- Ερώτηση εξεταστή: «*Ο πιγκουίνος φέρνει το φαγητό στον λαγό. Τι κάνει ο πιγκουίνος στον λαγό;*»

Απάντηση παιδιού: «**φέρνει φαγητό**» (παράλειψη της κλιτικής αντωνυμίας)

- Ερώτηση εξεταστή: «*Η κατσίκα πετάει την μπάλα στην αγελάδα. Τι κάνει η κατσίκα στην αγελάδα;*»

Απάντηση παιδιού: «**πετάει την μπάλα**» (παράλειψη της κλιτικής αντωνυμίας)

- Ερώτηση εξεταστή: «*Το λιοντάρι δίνει μία μπάλα στον ρινόκερο. Τι κάνει το λιοντάρι στον ρινόκερο;*»

Απάντηση παιδιού: «**δίνει την μπάλα**» (παράλειψη της κλιτικής αντωνυμίας)

- Ερώτηση εξεταστή: «*Η κότα ρίχνει αυγά στον λύκο. Τι κάνει η κότα στον λύκο;*»

Απάντηση παιδιού: «**ρίχνει αυγά**» (παράλειψη της κλιτικής αντωνυμίας)

Πίνακας 18: Ανάλυση λαθών παραγωγής έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών του Λάμπρου

Λάθη γένους	0/12 (0%)
Παραλείψεις	12/12 (100%)
Επανάληψη ερώτησης	0/12 (0 %)
Σύνολο	12/12 (100%)

Όπως και κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων σχετικά με το οριστικό άρθρο έτσι και τώρα κρίθηκε αναγκαίο να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των παιδιών ηλικίας 4 ετών απουσίας των λανθασμένων απαντήσεων του Λάμπρου, για να διαπιστωθεί εάν υπάρχει σημαντική απόκλιση του ποσοστού επιτυχίας των παιδιών.

Πίνακας 19: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών (εκτός Λάμπρου)

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Αλέξης	9/12	75%
2 .Ελένη	12/12	100%
3. Ελένη	10/12	83%
4. Μαρίλια	11/12	92%
5. Άρτεμις	9/12	75%
6. Περικλής	7/12	58%
7. Νικόλας	12/12	100%
8. Αλέξανδρος	3/12	25%
9. Θάνος	9/12	75%
10.Βασιλική	12/12	100%
11.Δήμητρα	12/12	100%
12. Αργυρούλα	10/12	83%
13. Νίκος	5/12	42%
14. Σωτηρία	5/12	42%
Μέσος όρος	126/168	75%

Παρατηρούμε λοιπόν πως το ποσοστό σωστών απαντήσεων των παιδιών έχει αυξηθεί κατά 5% και έφτασε το **75%** έναντι του **70%** που εμφανίστηκε μαζί με τις παραγωγές του Λάμπρου. Ωστόσο παραμένει επηρεασμένο, γεγονός που δείχνει πως η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών από τα παιδιά ηλικίας 4 ετών δεν είναι ολοκληρωμένη και βρίσκεται σε αρκετά χαμηλότερο ποσοστό συγκριτικά με την κατάκτηση του οριστικού άρθρου.

Αμέσως μετά παρουσιάζονται οι σωστές απαντήσεις των παιδιών όσο αφορά στην κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.

Πίνακας 20: Σωστές απαντήσεις κατανόησης γενικής πτώσης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Αλέξης	9/12	75%
2 .Ελένη	8/12	67%
3. Ελένη	11/12	92%
4. Μαρίλια	8/12	67%
5. Άρτεμις	8/12	67%
6. Λάμπρος	6/12	50%
7. Περικλής	7/12	58%
8. Νικόλας	11/12	92%
9. Αλέξανδρος	10/12	83%
10. Θάνος	9/12	75%
11. Βασιλική	12/12	100%
12. Δήμητρα	12/12	100%
13. Αργυρούλα	11/12	92%
14. Νίκος	11/12	92%
15. Σωτηρία	12/12	100%
Μέσος όρος	145/180	81%

Σύμφωνα με τον πίνακα 20 τα παιδιά ηλικίας 4 ετών, έδωσαν σωστές απαντήσεις στο 81% των περιπτώσεων δηλαδή σε 145 από τις 180. Πιο συγκεκριμένα από τα 15 παιδιά τα 12 παιδιά εμφάνισαν κάποιο πρόβλημα στην κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Τα λάθη που διαπιστώθηκαν τα οποία έφτασαν το 19% σχετίζονται κυρίως με αντιστροφή των θεματικών ρόλων των εικόνων που έπρεπε να επιλεγθούν από τα παιδιά. Τα λάθη παρατίθενται πιο αναλυτικά στα παρακάτω παραδείγματα:

- Ο εξεταστής ζητάει από το παιδί να του δείξει την εξής εικόνα: «*Σε αυτή την ιστορία είναι ένας ρινόκερος και **το λιοντάρι του δίνει μία μπάλα***».

Απάντηση παιδιού: η εικόνα στην οποία «**ο ρινόκερος δίνει την μπάλα στο λιοντάρι**» (αντιστροφή θεματικών ρόλων)

- Ο εξεταστής ζητάει από το παιδί να του δείξει την εξής εικόνα: «*Σε αυτή την ιστορία είναι μία αγελάδα και **η κασίκα της πετάει την μπάλα*** ».

Απάντηση παιδιού: η εικόνα στην οποία «**η αγελάδα πετάει την μπάλα στην κασίκα**» (αντιστροφή θεματικών ρόλων)

- Ο εξεταστής ζητάει από το παιδί να του δείξει την εξής εικόνα: «*Σε αυτή την ιστορία είναι μία πάπια και **ο πιγκουίνος της φέρνει το φαγητό***».

Απάντηση παιδιού: η εικόνα στην οποία «**ο πιγκουίνος κρατάει το φαγητό**» (επιλογή υποκειμένου)

- Ο εξεταστής ζητάει από το παιδί να του δείξει την εξής εικόνα: «*Σε αυτή την ιστορία είναι μία πάπια και **ο πιγκουίνος της φέρνει το φαγητό***».

Απάντηση παιδιού: η εικόνα στην οποία «**η πάπια κρατάει το φαγητό**» (επιλογή αντικειμένου)

Πίνακας 21: Ανάλυση λαθών κατανόησης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

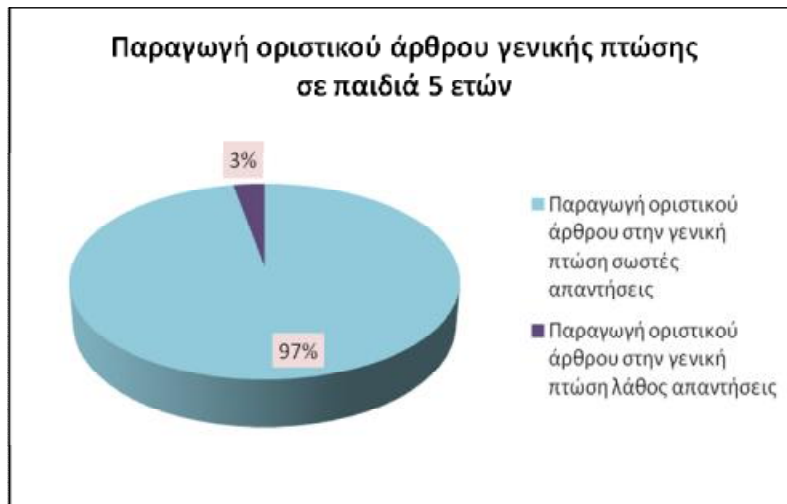
Αντιστροφή θεματικών ρόλων	29/180 (16%)
Επιλογή υποκειμένου	5/180 (2,7%)
Επιλογή αντικειμένου	1/180 (0,5%)
Σύνολο	35/180 (19,4%)

3.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 5 ΕΤΩΝ

Παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες με τα αποτελέσματα των παιδιών ηλικίας 5 ετών.

Πίνακας 22: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης οριστικών άρθρων

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Βασίλης	11/12	92%
2. Γεωργία	12/12	100%
3. Βασιλική	12/12	100%
4. Μαρία	12/12	100%
5. Κων/να	12/12	100%
6. Κλεάνθης	11/12	92%
7. Νικολία	12/12	100%
8. Βασίλης	8/12	67%
9. Σοφία	12/12	100%
10. Κων/νος	12/12	100%
11. Φαίη	12/12	100%
12. Μάριος	12/12	100%
13. Ελένη	12/12	100%
14. Χρήστος	12/12	100%
15. Παναγιώτα	12/12	100%
Μέσος όρος	174/180	97%

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 22 τα παιδιά ηλικίας 5 ετών, δεν εμφάνισαν ιδιαίτερη δυσκολία κατά την παραγωγή της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου κατά τις δοκιμασίες, καθώς οι σωστές απαντήσεις που έδωσαν έφτασαν το ποσοστό του 97% δηλαδή 174/180. Πιο συγκεκριμένα από τα 15 παιδιά μόλις τα 3 παιδιά έκανα λάθος χρήση του οριστικού άρθρου. Τα λάθη αυτά αφορούσαν κυρίως την αντικατάσταση της γενικής πτώσης με την ονομαστική ή την αιτιατική πτώση. Επίσης σε μία περίπτωση γίνεται χρήση της κτητικής αντωνυμίας «δικός σου» έναντι του οριστικού άρθρου.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα λάθη αυτά δεν παρουσιάστηκαν στα παιδιά ηλικίας 4 ετών τα οποία δεν έκανα λάθος χρήση των πτώσεων. Ωστόσο επειδή το ποσοστό των λανθασμένων απαντήσεων είναι μικρό δεν μπορούμε να πούμε κατά πόσο είναι αντιπροσωπευτικό.

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά μερικά παραδείγματα των λαθών αυτών καθώς και ένας αναλυτικός πίνακας με τα λάθη αυτά:

- Ερώτηση εξεταστή: «*Τίνος είναι το βιβλίο;*»

Απάντηση παιδιού: «**Το άλογο**» (αντικατάσταση γενικής πτώσης με την ονομαστική πτώση του οριστικού άρθρου)

- Ερώτηση εξεταστή: «*Τίνος είναι το δώρο;*»

Απάντηση παιδιού: «**Τη μαϊμού**» (αντικατάσταση γενικής πτώσης με την αιτιατική πτώση του οριστικού άρθρου)

- Ερώτηση εξεταστή: «*Τίνος είναι το κουδουνάκι;*»

Απάντηση παιδιού: «**Δικό της**» (χρήση κτητικής αντωνυμίας έναντι της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου)

Πίνακας 23: Ανάλυση λαθών παραγωγής οριστικού άρθρου

Αντικατάσταση της γενικής πτώσης με την ονομαστική πτώση του οριστικού άρθρου	4/180 (2,2%)
Αντικατάσταση της γενικής πτώσης με την αιτιατική πτώση του οριστικού άρθρου	1/180 (0,5%)
Χρήση κτητικής αντωνυμίας έναντι της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου	1/180 (0,5%)
Σύνολο	6/180 (3,3%)

Αμέσως παρακάτω παρατίθεται ο πίνακας με τις σωστές παραγωγές της γενικής πτώσης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.

Πίνακας 24: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Βασίλης	7/12	58%
2. Γεωργία	10/12	83%
3. Βασιλική	11/12	92%
4. Μαρία	12/12	100%
5. Κων/να	7/12	58%
6. Κλεάνθης	12/12	100%
7. Νικολία	11/12	92%
8. Βασίλης	7/12	58%
9. Σοφία	10/12	83%
10. Κων/νος	10/12	83%
11. Φαίη	10/12	83%
12. Μάριος	11/12	92%
13. Ελένη	12/12	100%
14. Χρήστος	11/12	92%
15. Παναγιώτα	10/12	83%
Μέσος όρος	150/180	84%

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 24 τα παιδιά ηλικίας 5 ετών έκαναν ικανοποιητική χρήση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών, καθώς οι σωστές απαντήσεις τους έφτασαν το ποσοστό του 84% δηλαδή 150/180. Παρά το ποσοστό αυτό όμως τα 13 από τα 15 παιδιά εμφάνισαν δυσκολία κατά την χρήση της έμμεσης κλιτικής αντωνυμίας στις δοκιμασίες καθώς το ποσοστό των λαθών άγγιξε το 16% επί του συνόλου των απαντήσεων. Πιο συγκεκριμένα τα λάθη που διαπιστώθηκαν σχετίζονται με παραλείψεις της κλιτικής αντωνυμίας, καθώς επίσης και αντιστροφή του αρσενικού γένους με το θηλυκό και αντίστροφα.

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά μερικά παραδείγματα των λαθών αυτών:

- Ερώτηση εξεταστή: «Ο λύκος πετάει την μπάλα στον αρκούδο. *Τι κάνει ο λύκος στον αρκούδο;*»

Απάντηση παιδιού: «**πετάει την μπάλα**» (παράλειψη κλιτικής αντωνυμίας) → Παράλειψη
- Ερώτηση εξεταστή: «Η αγελάδα λέει ένα παραμύθι στον γάιδαρο. *Τι κάνει η αγελάδα στον γάιδαρο;*»

Απάντηση παιδιού: «**διαβάζει παραμύθι**» (παράλειψη κλιτικής αντωνυμίας) → Παράλειψη
- Ερώτηση εξεταστή: «Η κότα ρίχνει αυγά στον λύκο. *Τι κάνει η κότα στον λύκο;*»

Απάντηση παιδιού: «**της ρίχνει αυγά**» (αντικατάσταση του αρσενικού γένους της κλιτικής αντωνυμίας με το θηλυκό γένος) → Λάθος γένους
- Ερώτηση εξεταστή: «Ο πιγκουίνος φέρνει το φαγητό στην πάπια. *Τι κάνει ο πιγκουίνος στην πάπια;*»

Απάντηση παιδιού: «**του φέρνει φαγητό**» (αντικατάσταση του θηλυκού γένους της κλιτικής αντωνυμίας με το αρσενικό γένος) → Λάθος γένους

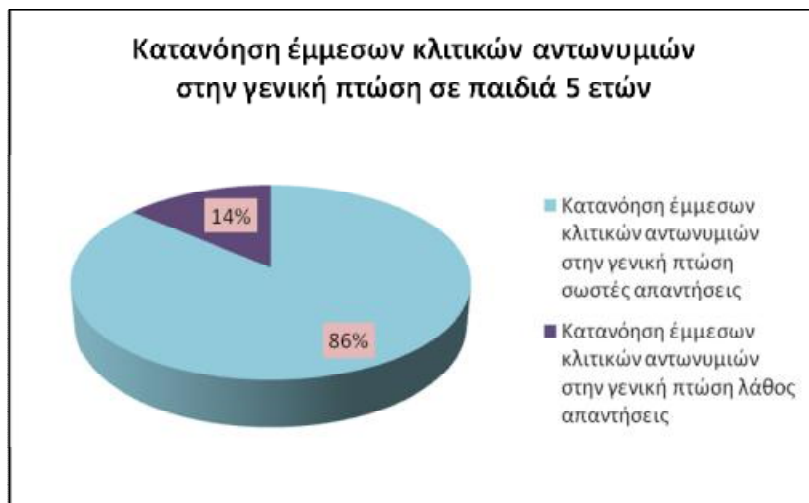
Πίνακας 25: Ανάλυση λαθών παραγωγής έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Λάθη γένους	20/180 (11%)
Παραλείψεις	10/180 (5,5%)
Σύνολο	30/180 (16,6%)

Παρακάτω παρουσιάζονται οι σωστές απαντήσεις των παιδιών σχετικά με την κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην γενική πτώση.

Πίνακας 26: Σωστές απαντήσεις κατανόησης γενικής πτώσης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Υποκείμενα	Σωστές απαντήσεις	Ποσοστό(%)
1. Βασίλης	8/12	67%
2. Γεωργία	9/12	75%
3. Βασιλική	9/12	75%
4. Μαρία	12/12	100%
5. Κων/να	9/12	75%
6. Κλεάνθης	10/12	83%
7. Νικολία	12/12	100%
8. Βασίλης	8/12	67%
9. Σοφία	8/12	67%
10. Κων/νος	10/12	83%
11. Φαίη	12/12	100%
12. Μάριος	12/12	100%
13. Ελένη	12/12	100%
14. Χρήστος	11/12	92%
15. Παναγιώτα	12/12	100%
Μέσος όρος	154/180	86%

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 26 τα παιδιά ηλικίας 5 ετών έδωσαν σωστές απαντήσεις όσο αφορά στην κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών σε ποσοστό που άγγιξε το 86% δηλαδή 154/180 σωστές απαντήσεις. Πιο αναλυτικά από το σύνολο των 15 παιδιών τα 9 παιδιά εμφάνισαν κάποιο πρόβλημα στην κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Τα λάθη που διαπιστώθηκαν τα οποία φτάνουν το ποσοστό του 14%, σχετίζονται όπως και στα παιδιά ηλικίας 4 ετών με αντιστροφή και λάθος επιλογή των εικόνων που έπρεπε να επιλεγθούν.

Πίνακας 27: Ανάλυση λαθών κατανόησης έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών

Επιλογή υποκειμένου	3/180 (1,6%)
Επιλογή αντικειμένου	0/180 (0%)
Αντιστροφή θεματικών ρόλων	23/180 (12,7%)
Σύνολο	26/180 (14,4%)

3.3 ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

3.3.1. ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΩΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ

Παρακάτω παρατίθενται συγκεντρωτικά τα αποτελέσματα της έρευνας.

Πίνακας 28: Σωστές παραγωγές της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου στα παιδιά 4 και 5 ετών

<u>Υποκείμενα</u>	<u>Σωστές απαντήσεις</u>	<u>Ποσοστό(%)</u>
Παιδιά 4 ετών	171/180	95%
Παιδιά 4 (εκτός Λάμπρου)	166/168	99%
Παιδιά 5 ετών	174/180	97%

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα το ποσοστό των σωστών απαντήσεων των παιδιών σχετικά με το οριστικό άρθρο άγγιξε το ποσοστό του 95% για τα παιδιά ηλικίας 4 ετών και το 97% για τα παιδιά ηλικίας 5 ετών, γεγονός που μας δείχνει πως η κατάκτηση του οριστικού άρθρου ανάμεσα στις ηλικίες αυτές είναι σχεδόν ίδια καθώς δεν φαίνεται να παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση. Ωστόσο θα πρέπει να αναφερθεί πως αφαιρώντας τις λανθασμένες παραγωγές του Λάμπρου, το ποσοστό σωστών απαντήσεων των παιδιών ηλικίας 4 ετών έφτασε στο 99%. Δεν μπορεί να γίνει όμως αξιόπιστη σύγκριση του ποσοστού αυτού με αυτό των παιδιών ηλικίας 5 ετών, καθώς ο αριθμός των παιδιών 4 ετών μειώθηκε κατά ένα παιδί σε σχέση με αυτά των 5 ετών οπότε δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ τους και δεν μπορούμε να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα.

Πίνακας 29: Σωστές απαντήσεις παραγωγής γενικής πτώσης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στα παιδιά 4 και 5 ετών

<u>Υποκείμενα</u>	<u>Σωστές απαντήσεις</u>	<u>Ποσοστό(%)</u>
Παιδιά 4 ετών	126/180	70%
Παιδιά 4 ετών (εκτός Λάμπρου)	126/168	75%
Παιδιά 5 ετών	150/180	84%

Όπως προκύπτει και από τον παραπάνω πίνακα το ποσοστό των σωστών απαντήσεων των παιδιών σχετικά με την παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών σε γενική πτώση, άγγιξε το ποσοστό του 70% για τα παιδιά ηλικίας 4 ετών και του 84% για τα παιδιά ηλικίας 5 ετών. Από τα αποτελέσματα αυτά φαίνεται πως η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην γενική πτώση, παρότι αυτή είναι ομόφωνη με την γενική πτώση του οριστικού άρθρου και μοιράζεται τα ίδια μορφολογικά χαρακτηριστικά δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη στις ηλικίες αυτές σε αντίθεση με το οριστικό άρθρο. Ωστόσο η απόδοση των παιδιών ηλικίας 5 ετών παρουσιάζεται καλύτερη από αυτή των παιδιών ηλικίας 4 ετών καθώς με την αύξηση της ηλικίας φαίνεται να αυξάνεται παράλληλα και το ποσοστό κατάκτησης των κλιτικών αντωνυμιών.

Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί ξανά πως με την απουσία των παραγωγών του Λάμπρου στα παιδιά ηλικίας 4 ετών η απόδοση αυξήθηκε κατά 5% και έφτασε το 75% , γεγονός που δεν επηρεάζει την σύγκριση καθώς το ποσοστό σωστών παραγωγών των παιδιών ηλικίας 5 ετών εξακολουθεί να είναι αρκετά μεγαλύτερο.

Πίνακας 30: Σωστές απαντήσεις κατανόησης γενικής πτώσης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στα παιδιά 4 και 5 ετών

<u>Υποκείμενα</u>	<u>Σωστές απαντήσεις</u>	<u>Ποσοστό(%)</u>
Παιδιά 4 ετών	145/180	81%
Παιδιά 5 ετών	154/180	86%

Τέλος αναφορικά με την κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην γενική πτώση παρατηρείται πως και πάλι τα παιδιά ηλικίας 5 ετών σημείωσαν καλύτερη απόδοση σε ποσοστό που έφτασε το 86% των σωστών απαντήσεων, συγκριτικά με τα παιδιά ηλικίας 4 ετών η απόδοση των οποίων έφτασε το 81% των σωστών απαντήσεων. Αυτό αποδεικνύει για ακόμη μία φορά πως η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών αυξάνεται παράλληλα με την αύξηση της ηλικίας των παιδιών. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί πως κατά την διεξαγωγή των συμπερασμάτων της συγκεκριμένης δοκιμασίας δεν κρίθηκε αναγκαία η αφαίρεση του Λάμπρου καθώς η απόδοση του δεν είχε μεγάλη απόκλιση σε σχέση με την απόδοση των υπόλοιπων παιδιών.

3.3.2. ΠΙΝΑΚΕΣ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ

Πίνακας 31: Αναλυτική παρουσίαση των λανθασμένων παραγωγών της γενικής πτώσης του οριστικού άρθρου στα παιδιά 4 και 5 ετών

<u>Υποκείμενα</u>	<u>Λάθη γένους</u>	<u>Παραλείψεις</u>	<u>Αντικατάσταση γενικής πτώσης με ονομαστική</u>	<u>Αντικατάσταση γενικής πτώσης με αιτιατική</u>	<u>Χρήση κτητικής αντωνυμίας έναντι της γενικής πτώσης</u>
Παιδιά 4 ετών	1/180 (0,5%)	8/180 (4,4%)	0/180 (0%)	0/180 (0%)	0/180 (0%)
Παιδιά 5 ετών	0/180 (0%)	0/180 (0%)	4/180 (2,2%)	1/180 (0,5%)	1/180 (0,5%)
Σύνολο	1/360 (0,2%)	8/360 (2,2%)	4/360 (1,1%)	1/360 (0,2%)	1/360 (0,2%)

Όπως φαίνεται και από τον παραπάνω αναλυτικό πίνακα το δείγμα των 30 παιδιών ηλικίας 4 και 5 ετών έκανε λάθος χρήση του οριστικού άρθρου σε ποσοστό του **5% συνολικά**, γεγονός που δείχνει πως η χρήση του στην γλώσσα των παιδιών αυτής της ηλικίας κατά τις δοκιμασίες ήταν ικανοποιητική. Ωστόσο θα πρέπει να αναφερθεί πως τα παιδιά δεν παρουσίασαν τους ίδιους τύπους λαθών, καθώς τα παιδιά ηλικίας 4 ετών εμφάνισαν κυρίως παραλείψεις και ελάχιστα λάθη γένους. Αντίθετα τα παιδιά ηλικίας 5 ετών εμφάνισαν μόνο λάθη πτώσης με αντικατάσταση της γενικής με την ονομαστική ή την αιτιατική, ενώ παρατηρήθηκε και μία μεμονωμένη χρήση της κτητικής αντωνυμίας.

Βέβαια το μικρό αυτό ποσοστό λαθών που εμφανίστηκε στο σύνολο των παιδιών δεν μας οδηγεί σε ασφαλή συμπεράσματα ως προς το είδος των λαθών που κάνουν.

Αμέσως μετά παρουσιάζονται αναλυτικά τα αντίστοιχα λάθη των παιδιών αυτών κατά την παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.

Πίνακας 32: Αναλυτική παρουσίαση των λανθασμένων παραγωγών της γενικής πτώσης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στα παιδιά 4 και 5 ετών

<u>Υποκείμενα</u>	<u>Λάθη γένους</u>	<u>Παραλείψεις</u>	<u>Επανάληψη ερώτησης εξεταστή</u>
Παιδιά 4 ετών	9/180 (5%)	41/180 (22,7%)	4/180 (2,2%)
Παιδιά 5 ετών	20/180 (11%)	10/180 (5,5%)	0/180 (0%)
Σύνολο	29/360 (8%)	51/360 (14,1%)	4/360 (1,1%)

Σύμφωνα με τον παραπάνω αναλυτικό πίνακα το δείγμα των 30 παιδιών ηλικίας 4 και 5 ετών έδωσε λανθασμένες απαντήσεις σχετικά με την παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών σε ποσοστό του **23%**, γεγονός που δείχνει πως η χρήση τους στην γλώσσα των παιδιών αυτής της ηλικίας κατά τις δοκιμασίες δεν είναι αρκετά ικανοποιητική, καθώς φαίνεται να μην έχει ολοκληρωθεί η κατάκτησή τους συγκριτικά με την κατάκτηση του οριστικού άρθρου στις αντίστοιχες ηλικίες.

Είναι σημαντικό να τονιστεί πως το ποσοστό των παραλείψεων των παιδιών 4 ετών είναι πολύ μεγαλύτερο συγκριτικά με αυτό των παιδιών ηλικίας 5 ετών, γεγονός που υποδηλώνει πως φαίνεται να υπάρχει χρονολογική διαφορά κατάκτησης η οποία αυξάνεται με την πάροδο της ηλικίας των παιδιών.

Τέλος παρατίθενται αναλυτικά τα λάθη όλων των παιδιών αυτών κατά την κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών.

Πίνακας 33: Αναλυτική παρουσίαση των λαθών της κατανόησης της γενικής πτώσης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στα παιδιά 4 και 5 ετών

<u>Υποκείμενα</u>	<u>Επιλογή υποκειμένου</u>	<u>Επιλογή αντικειμένου</u>	<u>Αντιστροφή θεματικών ρόλων</u>
Παιδιά 4 ετών	5/180 (2,7%)	1/180 (0,5%)	29/180 (16%)
Παιδιά 5 ετών	3/180 (1,6%)	0/180 (0%)	23/180 (12,7%)
Σύνολο	8/360 (2,2%)	1/360 (0,2%)	52/360 (14,4%)

Όπως φαίνεται και από τον παραπάνω αναλυτικό πίνακα τα παιδιά ηλικίας 4 και 5 ετών εμφάνισαν αδυναμία κατά την κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών στην γενική πτώση σε ποσοστό που έφτασε το **17%** των λανθασμένων απαντήσεων των παιδιών επί του συνόλου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτά τα παιδιά και των δύο ηλικιών εμφάνισαν ως βασικό λάθος την αντιστροφή θεματικών ρόλων στην δοκιμασία που τους δόθηκε σε ποσοστό 16% για την ηλικία των 4 ετών και του 12,7% για των 5.

Το αποτέλεσμα αυτό επαληθεύει το γεγονός ότι η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών δεν έχει ολοκληρωθεί πλήρως στην ηλικία των 4 και 5 ετών αντίστοιχα , φαίνεται να υπάρχει ωστόσο καλύτερη απόδοση στις μεγαλύτερες ηλικίες έστω και σε μικρό ποσοστό έναντι της ηλικίας των 4 ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων της συγκεκριμένης έρευνας και την ανάλυση των αποτελεσμάτων αυτών. Πριν προχωρήσουμε στην παρουσίαση των συμπερασμάτων να σημειωθεί ότι στην έρευνα αυτή δεν έχει ληφθεί σαν παράγοντας το φύλο των συμμετεχόντων παιδιών, καθώς ο διαχωρισμός δεν κρίθηκε απαραίτητος για την διεξαγωγή της.

Αν θεωρήσουμε λοιπόν ότι τα παραπάνω δεδομένα σχετικά με τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες και τα ομόφωνα οριστικά άρθρα της γενικής πτώσης είναι στατιστικώς σημαντικά, καταλήγουμε στις εξής διαπιστώσεις σχετικά με την κατάκτηση των δύο αυτών δομών που εξετάστηκαν σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

4.1. ΟΡΙΣΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ

Συγκριτικά με τα ευρήματα της μελέτης του Marinis (2002) η οποία αφορούσε την χρονική διαφορά κατάκτησης των οριστικών άρθρων και των κλιτικών αντωνυμιών σε 5 παιδιά προσχολικής ηλικίας, συμπεραίνουμε ότι όντως υπάρχει χρονική διαφορά κατάκτησης των οριστικών άρθρων και των κλιτικών αντωνυμιών, παρά το γεγονός ότι μοιράζονται τα ίδια μορφοφωολογικά χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα η μελέτη αυτή υποστηρίζει πως η κατάκτηση του οριστικού άρθρου εμφανίζεται νωρίτερα συγκριτικά με την κατάκτηση των κλιτικών αντωνυμιών.

Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με τα ευρήματα της μελέτης των Tsimpli & Stavrakaki (1999) η οποία εξέτασε τα μορφοσυντακτικά ελλείμματα στο γραμματικό σύστημα ενός ελληνόφωνου παιδιού προσχολικής ηλικίας με ειδική Γλωσσική Διαταραχή (SLI). Σύμφωνα με την έρευνα αυτή προκύπτει ότι το παιδί που εξετάστηκε, η Εύα, δεν έχει κατακτήσει πλήρως το οριστικό άρθρο τόσο όταν εμφανίζεται σε θέση υποκειμένου όσο και όταν βρίσκεται σε θέση αντικειμένου, καθώς τα λάθη που σημείωσε αγγίζουν το 90.78% όταν το άρθρο βρίσκεται σε θέση υποκειμένου και το 94.44% όταν βρίσκεται σε θέση αντικειμένου. Θα πρέπει βέβαια να τονιστεί πως η μελέτη αυτή αφορούσε ένα μόνο παιδί και όχι πληθυσμό, ενώ επίσης το παιδί που εξετάστηκε εμφάνιζε Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (SLI).

Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα της παρούσας πειραματικής μελέτης καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως τα παιδιά ηλικίας τόσο 4 όσο και 5 ετών χρησιμοποιούσαν επαρκώς το οριστικό άρθρο στην γενική πτώση, με σωστές απαντήσεις που άγγιξαν το ποσοστό **95%** και **97%** αντίστοιχα. Η μικρή αυτή τυπική απόκλιση μεταξύ των σωστών απαντήσεων που σημειώθηκαν από τα παιδιά ίσως οφείλεται στην διαφορά χρονικής κατάκτησης του οριστικού άρθρου, η οποία φαίνεται να έχει κατακτηθεί σε μεγαλύτερο βαθμό σε παιδιά ηλικίας 5 ετών συγκριτικά με τα παιδιά μικρότερης ηλικίας. Παρόλα αυτά όμως η διαφορά είναι πολύ μικρή για να θεωρηθεί σημαντική.

Τέλος είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι από το συνολικό δείγμα των 30 παιδιών που εξετάστηκε στην παρούσα πειραματική μελέτη, ένα παιδί ο Λάμπρος φάνηκε να παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία στην παραγωγή του οριστικού άρθρου στην γενική πτώση. Πιο συγκεκριμένα οι λάθος απαντήσεις που έδωσε το παιδί σχετικά με το οριστικό άρθρο ήταν 7/12. Όταν αφαιρέσουμε ωστόσο το παιδί από το σύνολο των παιδιών 4 ετών το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αυξάνεται και αγγίζει το **99%** έναντι του **95%**. Δεν μπορεί να γίνει όμως αξιόπιστη σύγκριση του ποσοστού αυτού με αυτό των παιδιών ηλικίας 5 ετών, καθώς ο αριθμός των παιδιών 4 ετών μειώθηκε κατά ένα παιδί σε σχέση με αυτά των 5 ετών οπότε

δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ τους και δεν μπορούμε να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα.

4.2. ΕΜΜΕΣΕΣ ΚΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Αναφορικά με τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες τα ευρήματα της μελέτης του Marinis (2002) δείχνουν πως οι κλιτικές αντωνυμίες κατακτώνται από τα παιδιά αργότερα από το οριστικό άρθρο.

Επίσης σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας των Tsimplici & Stavrakaki (1999) φαίνεται πως οι έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες στην γενική πτώση χρησιμοποιούνται σε ικανοποιητικό βαθμό μόνο στο α' πρόσωπο στην ομιλία του παιδιού που εξετάστηκε. Πιο συγκεκριμένα τα αποτελέσματα δείχνουν πως κατά την χρήση των κλιτικών αντωνυμιών στο β' και γ' **πρόσωπο** το παιδί εμφανίζει μεγάλη δυσκολία καθώς φαίνεται να μην έχουν κατακτηθεί πλήρως. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει πως στην ομιλία του παιδιού αυτού υπάρχει σοβαρό έλλειμμα τόσο στο οριστικό άρθρο όσο και στις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες καθώς και οι δύο αυτές δομές μοιράζονται και ίδια μορφολογικά χαρακτηριστικά και είναι αναμενόμενο να είναι εξίσου διαταραγμένες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας πειραματικής μελέτης καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως τα παιδιά ηλικίας τόσο 4 όσο και 5 ετών δεν χρησιμοποιούσαν επαρκώς τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες κατά την διεξαγωγή των δοκιμασιών. Πιο συγκεκριμένα όσο αφορά στην παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών οι σωστές απαντήσεις των παιδιών ηλικίας 4 ετών έφτασαν το ποσοστό του **70%**, ενώ αυτές των παιδιών 5 ετών το **84%**. Ξανά λοιπόν παρατηρούμε πως καθώς αυξάνεται η ηλικία των παιδιών παράλληλα αυξάνεται και το ποσοστό κατάκτησης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών, γεγονός που δείχνει πως στην ηλικία τόσο των 4 όσο και των 5 ετών η κατάκτησή τους δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί πλήρως.

Επίσης θα πρέπει να τονιστεί ξανά η περίπτωση ενός παιδιού του Λάμπρου ο οποίος εμφάνισε σοβαρή δυσκολία στην χρήση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών. Πιο αναλυτικά παρουσίασε μηδενική παραγωγή των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών με 0/12 σωστές απαντήσεις. Όταν λοιπόν αφαιρεθεί το παιδί αυτό από το σύνολο των παιδιών 4 ετών το ποσοστό σωστών απαντήσεων αυξάνεται στο **75%** γεγονός που δείχνει για ακόμη μια φορά πως τα παιδιά 4 ετών εξακολουθούν να παρουσιάζουν χαμηλότερη απόδοση συγκριτικά με τα παιδιά 5 ετών.

Όσο αφορά στην κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών παρατηρούμε πως και πάλι η απόδοση των παιδιών 5 ετών φαίνεται να είναι καλύτερη από αυτή των 4 ετών καθώς οι σωστές απαντήσεις τους αγγίζουν το ποσοστό του **86%** έναντι του **81%** των παιδιών 4 ετών. Και πάλι λοιπόν φαίνεται πως η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών, βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας από ότι στα μικρότερα παιδιά.

Τέλος να αναφερθεί πως κατά την διεξαγωγή των συμπερασμάτων της συγκεκριμένης δοκιμασίας δεν κρίθηκε αναγκαία η αφαίρεση του Λάμπρου καθώς η απόδοση του δεν είχε μεγάλη απόκλιση σε σχέση με την απόδοση των υπόλοιπων παιδιών.

4.3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στην παρούσα μελέτη στο πρώτο μέρος έγινε μία προσπάθεια να παρουσιαστούν αρχικά θεωρίες και δεδομένα από την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία για την χρονολογική περίοδο κατάκτησης των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών και του οριστικού άρθρου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Το δεύτερο μέρος ήταν ερευνητικό και αποτελούσε μία προσπάθεια να διαπιστώσουμε κατά πόσο τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από προηγούμενες έρευνες σχετικά με τις δομές αυτές, έχουν ισχύ σε δείγμα 30 παιδιών προσχολικής ηλικίας 4 και 5 ετών αντίστοιχα, καθώς και να ερευνηθεί εάν υπάρχει χρονική διαφορά κατάκτησης των δομών αυτών στα παιδιά των συγκεκριμένων ηλικιών. Στην συνέχεια παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα από την πειραματική αυτή μελέτη, καθώς και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτή και έγινε μία σύγκριση με ευρήματα προηγούμενων μελετών.

Βρέθηκε ότι η κατάκτηση του οριστικού άρθρου στην γενική πτώση από παιδιά της ηλικίας 4 και 5 ετών φαίνεται να έχει σχεδόν ολοκληρωθεί, αφού η σωστή χρήση τους στη γλώσσα των παιδιών αυτών κατά τις δοκιμασίες που χορηγήθηκαν αγγίζει το ποσοστό του 95% και 97% αντίστοιχα.

Αντίθετα φαίνεται πως η κατάκτηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών πραγματοποιείται χρονολογικά αργότερα από την κατάκτηση του οριστικού άρθρου. Τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι η χρήση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών αγγίζει το 70% για τις ηλικίες 4 ετών και το 84% για των 5 ετών όσο αφορά την παραγωγή και το 81% και 86% αντίστοιχα όσο αφορά την κατανόηση των αντωνυμιών. Φαίνεται λοιπόν επίσης από τα αποτελέσματα αυτά ότι η κατανόηση των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών είναι καλύτερη από την παραγωγή τους σε παιδιά ηλικίας 4 και 5 ετών γεγονός που είναι αναμενόμενο γενικά να συμβαίνει.

Ωστόσο προκύπτουν ορισμένα ερωτήματα από την παρούσα πειραματική μελέτη τα οποία είναι σημαντικό να αναφερθούν. Πιο αναλυτικά θα πρέπει να διερευνηθεί κατά πόσο τα παιδιά με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (SLI), εμφανίζουν διαφορετική συμπεριφορά σε σχέση με τα τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά όσο αφορά τις παραπάνω δομές που μελετήθηκαν, καθώς η μελέτη των Tsimpli & Stavrakaki (1999) μελέτησε μόνο ένα παιδί και για τον λόγο αυτό δεν μπορούμε να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα. Επιπλέον θα πρέπει να τονιστεί ξανά πως οι δυο μελέτες που αναφέρθηκαν παραπάνω μελέτησαν τον αυθόρμητο λόγο των παιδιών και όχι την απόδοσή τους μέσω δοκιμασιών. Τέλος θα ήταν ενδιαφέρον να μελετηθούν οι δομές αυτές και σε πληθυσμό με διαλέκτους της Βόρειας Ελλάδας στην οποία οι δύο τύποι δεν είναι ομόφωνοι.

Παρόλα αυτά η μελέτη μας δείχνει την τάση η κατάκτηση των άρθρων της γενικής να ολοκληρώνεται πριν από τις έμμεσες κλιτικές αντωνυμίες, με τις οποίες είναι ομόφωνα, τουλάχιστον στο επίπεδο της παραγωγής. Συνοψίζοντας λοιπόν, οφείλουμε να επισημάνουμε την αναγκαιότητα της διεξαγωγής επιπλέον ερευνών σχετικά με την κατάκτηση του οριστικού άρθρου όπως επίσης και των έμμεσων κλιτικών αντωνυμιών, ώστε να μελετηθούν και να αναλυθούν συνδυαστικά τα δεδομένα που θα προκύψουν με τα ευρήματα των προηγούμενων μελετών σχετικά με τις δομές αυτές.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Tsimpli M.- Stavrakaki S. (1999). “The effects of a morphosyntactic deficit in the determiner system: The case of a Greek SLI child”, *Lingua* 108: 31-85, Aristotle University of Thessaloniki, Greece.
- Matrinis Th. (2002). “The acquisition of definite article and accusative clitic object”, University of Essex.
- Τζεβελέκου Μ.- Κάντζου Β. (2005). *Βασική Γραμματική της Ελληνικής*. Εκδόσεις «Αθηνά», Αθήνα.
- Τριανταφυλλίδης Μ. (2001). *Νεοελληνική Γραμματική, αναπροσαρμογή της μικρής νεοελληνικής γραμματικής*. Εκδόσεις «Διδακτικών βιβλίων». Αθήνα.
- Κατή Δ. (2002). *Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί*, Εκδόσεις «Οδυσσέας». Αθήνα.
- Τσοπανάκης Γ. (1994). *Νεοελληνική Γραμματική*, Εκδόσεις «Αδελφών Κυριακίδη ΑΕ», Θεσσαλονίκη.
- Φιλippάκη- Warburton E. (1992). *Εισαγωγή στην Θεωρητική Γλωσσολογία*, Εκδόσεις «Νεφέλη», Αθήνα.
- Κομινάκης Γ. (2011). *Επίθετα : Η κλίση των επιθέτων της νεοελληνικής γλώσσας: Μετοχές, αριθμητικά, αντωνυμίες*, Εκδόσεις «Αρμονία», Αθήνα.
- Holton D.- Mackridge P.- Φιλippάκη-Warburton E. (2004). *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας*, Εκδόσεις «Πατάκη», Αθήνα.
- Κλαίρης Χ. - Μπαμπινιώτης Γ. (2004). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής, Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή, 1.2 Τα Ονοματικά στοιχεία(άρθρα, επίθετα, αντωνυμίες)*, Εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα», Αθήνα.